

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

**Připravenost Zdravotnické záchranné služby Jihočeského kraje na
možný teroristický útok použitím jaderných, biologických a
chemických agens.**

Bakalářská práce

Autor:
Jan Červený

Vedoucí práce:
MUDr. Josef Štorek, Ph.D.

Datum odevzdání práce:
18. 8. 2010

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou Univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáváním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

17. 8. 2010

.....

Rád bych na tomto místě poděkoval:

Vedoucímu práce MUDr. Josefu Štorkovi Ph.D., odborné referentce Útvaru krizového řízení Zdravotnické záchranné služby Jihočeského kraje pí Sýkorovské, pracovníkům Hasičského záchranného sboru Jihočeského kraje, Bc. Zdeňkovi Kafkovi a Mgr. Monice Delawske za pomoc při psaní této práce.

ABSTRACT

The topic of the bachelor thesis is the Preparedness of Medical Emergency Service (EMS) of the South Bohemian region for a potential terrorist attack by means of nuclear, biological and chemical agents. Terrorist attacks have occurred in different parts of the world. In the recent past there have been also attempts by terrorists to abuse primitive weapons of mass destruction (WMD). Even this country, in connection with its geopolitical position, has seen signs of potential future attacks and extraordinary events (EE) associated with terrorism. Considering the devastating effects of WMD it is expected that terrorists will seek to get hold of them. It is therefore absolutely necessary to pay attention to this phenomenon and to adjust to it the security system protecting the country and its population. In the healthcare sector these efforts are covered by a specialization called healthcare preparedness for a crisis. The beginning the thesis deals with the basic theory of terrorism and the character of the danger for the Czech Republic. Further, the thesis analyzes the general theory of use of selected WMD types in connection with terrorism. The end of the theoretical part is dedicated to preparedness of the respective sector for a crisis. In the practical part the thesis focuses on the Emergency Medical Service (EMS) of the South Bohemian region and its preparedness for extraordinary events with the character of terrorism involving WMD. The purpose of the thesis is to gain theoretical knowledge about the related issues, as well as to describe and analyze the status of preparedness of the mentioned entity for an extraordinary event after a terrorist attack involving WMD. The objective of the thesis is to map the situation in crisis planning and performance of practical drills. The subject matter of the research includes crisis planning, crisis activity and drills performed by the EMS. The thesis analyzes the respective regulations, documents and records and based on their comparison it determines the fundamental principles and aspects of the preparedness. The research has shown that although the concerned EMS does not have specific procedures to follow in case of unique extraordinary events associated with the use of selected WMD and although it does not perform any drills relating to this type of events, it is capable of managing some specific situations based in the existing

documents and drills. Results of the thesis may be used as an initial material for further research in this area and as a source of valid information.

OBSAH:

ÚVOD

1. SOUČASNÝ STAV	3
1.1 Stručná teorie terorismu	5
1.1.1 <i>Charakteristické rysy fenoménu</i>	5
1.1.2 <i>Taktika teroristických organizací a smysl terorismu</i>	10
1.1.3 <i>Formy terorismu</i>	13
1.1.4 <i>Aktuální hrozby</i>	18
1.2 ZHN a terorismus	22
1.2.1 <i>Chemické zbraně</i>	23
1.2.2 <i>Chemický terorismus</i>	24
1.2.3 <i>Biologické zbraně</i>	26
1.2.4 <i>Biologický terorismus</i>	28
1.2.5 <i>Jaderný a radiologický terorismus</i>	29
1.3 Krizová připravenost zdravotnictví	32
1.3.1 <i>Základní pojmy</i>	33
1.3.2 <i>Krizová připravenost - orgány a nástroje</i>	34
1.3.3 <i>Obecná činnost ZZS při MU</i>	37
2. CÍL PRÁCE	41
3. METODIKA	42
3.1 Výzkum a výzkumný soubor	42
3.2 Metodický postup	42
4. VÝSLEDKY	44
5. DISKUSE	52
6. ZÁVĚR	57
7. KLÍČOVÁ SLOVA	59
8. PRAMENY	60
9. PŘÍLOHY	63

ÚVOD

V dnešní době není pochyb o existenci tak negativního jevu jakým je terorismus. Tento fenomén je neoddiskutovatelnou součástí naší doby. Týká se nás, ohrožuje naše životy a pokojné fungování společnosti. Musíme se o něj tedy zajímat, studovat ho a dobře jej pochopit.

Na naší planetě se nacházejí rozdílné oblasti, v nichž má terorismus různé podoby. Někde je velice reálnou a často se manifestující skutečností s velice konkrétními projevy, jinde spíše abstraktním pojmem a teoretickou hrozbou. Míra této hrozby roste, mění se a ovlivňuje dění v dané lokalitě paralelně s tím, jak se v kontextu globalizace vyvíjí zejména politická, ekonomická ale i společenská situace. Ať už se naše životy odehrávají v místech, kde často vybuchují bomby a umírají lidé, nebo tam, kde se o terorismu zatím spíše „jen“ hovoří ve všech možných souvislostech, riziko, že se s terorismem setkáme, není zanedbatelné a proto je dobré se jím zabývat.

Naše země je dnes již aktivně zapojena do světového dění, a tím se tedy (logicky) vystavuje možnému riziku. Ačkoliv jsme zemí relativně malou a na globální scéně nepřilíš významnou (ve srovnání se světovými velmocemi), nikdo nemůže s jistotou vyloučit, že se již za několik málo let setkáme s hmatatelnou a velmi citelnou formou terorismu. Je tedy nutné prověřovat způsob přípravy těch institucí, jež mají v ochraně a zabezpečení státu své úkoly, mezi nimi i zdravotnické záchranné služby.

Situace v naší zemi je asi taková, že v České republice je na dobré úrovni zpracováno mnoho teoretických podkladů k tomu co je terorismus a hlavně jak postupovat v případě útoku. Úspěšnost aplikování těchto postupů v praxi ovšem není nijak ověřená. Na tuto otázku nám může poskytnout alespoň částečnou odpověď analýza systému přípravy. I přesto zde ale chybí zkušenost s opravdovou událostí teroristického útoku, kterou nenahradí žádné cvičení, ani odborný seminář. Přesto se předpokládá, že úroveň připravenosti profesionálů a kvalita jejich cvičení na charakteristické situace, které vznikají při teroristických útocích, je dostačující.

Cílem této práce je (tedy) nejen popsat (základní) problematiku terorismu a základní způsoby použití uvedených agens, ale dále také popsat činnosti a postupy ZZS

při zásahu v místě teroristického útoku a uvést, jak příprava probíhá. Součástí práce je také proběhlých cvičení, v rámci Jihočeského kraje, zhodnocení jejich výsledků a porovnání těchto dat s předpokládanou úrovní, kterou stanovují relevantní předpisy.

Protože ZZS je jednou ze tří základních složek integrovaného záchranného systému, jehož aktivace a činnost jsou nezbytné a předpokládané po uskutečnění teroristického útoku v dané lokalitě, bude popis metodiky zásahu, analýza dokumentů a záznamů a jejich srovnání prováděna v kontextu IZS se zaměřením na ZZS.

1. SOUČASNÝ STAV

Terorismus dnes není jen pouhým pojmem, který bychom vzdáleně vnímali. Ještě na počátku 90. let, byl terorismus považován za hrozbu, hovořilo se o něm spíše jako o riziku.¹ Výrazná změna pohledu na tento jev nastala až v posledním desetiletí a to po masivních a krutých útocích s vysokým počtem obětí. S klesající pravděpodobností klasického válečného konfliktu, roste nebezpečí nekonvenčních konfliktů. Mezi těmito zvláštními formami násilí dominuje terorismus.² Proniká do dění ve společnosti a ovlivňuje jej. Probíhá diskuze o závažnosti, příčinách a společném postupu proti tomuto negativnímu fenoménu. Provádějí se rozsáhlé studie. Toto vše naznačuje, že terorismus je úspěšný při naplnění svého základního cíle³, jenž je popsán níže.

Terorismus zůstává, vedle organizovaného zločinu, živelních mimořádných událostí, průmyslových havárií, sociálních konfliktů a hospodářských nebo ekologických rizik, jednou ze zásadních bezpečnostních výzev současného světa. Zhoršená mezinárodně-bezpečnostní situace, která se datuje od útoků na USA z 11. září 2001, stále trvá. Nový rozměr ohrožení v dané souvislosti představuje perspektiva zneužití chemických, biologických, radiologických látek a jaderných materiálů teroristy

¹ Eichler, *Terorismus a války na počátku 21. století*, 2007, s. 143

² Brzybohatý, *Současný terorismus*, 2002, odstavec 1.,

³ Eichler, 2007, s. 143

stejně jako prostor, který terorismu otevírají moderní informační a komunikační technologie.¹

Terorismus je možné definovat například jako promyšlenou sérii násilných a zastrašujících činů, které míří proti nebojujícím obyvatelům a jsou naplánovány tak, aby psychologicky zapůsobily na mnohem větší počet osob, než jsou přímé oběti, a tak posloužily k dosažení konkrétního cíle, skoro vždy politického.²

Jak již bylo naznačeno v úvodu, jsou země a místa, kde je tento jev trvale velmi spektakulární (zejména se jedná o země Blízkého a Středního východu) a jeho projevy je možné velice reálně a často pozorovat či pocítit. Na druhé straně jsou země, kde tomu tak není. Pokud pomineme brutální útoky z posledních let, které se odehrály na území západních států (zejména USA, Španělsko, Anglie), je v těchto oblastech terorismus spíše potenciální hrozbou, která se neustále vznáší ve společenském prostoru a čas od času nečekaně udeří. A právě kvůli charakteru neočekávanosti má spáchaný čin velmi silný účinek. Díky zmíněným brutálním, náhlým útokům na území světových velmocí, které garantují stabilitu a bezpečnost, se podařilo trvale vmísit hrozbu do společenského dění a vědomí a najít jí zde pevné místo, i když skutečné hmatatelné projevy nejsou až tak časté či řekněme obvyklé, jako v zemích blízkého a středního Východu.

Brzybohatý se v jedné ze svých prací domnívá [3.], že Česká Republika (ČR) se prozatím jeví jako region, v němž terorismus nepředstavuje vážnější problém. Situace se však po vstupu ČR do NATO v roce 1999, a EU v květnu 2004 změnila. ČR vstupem do těchto institucí a působením v nich deklaruje demokracii a tedy sdílení a prosazování jejích hodnot, což ji vystavuje možnému riziku.³

Terorismus je dnes celosvětový problém. Růst z něho vyplývajících rizik nutí instituce, organizace a státy spojovat síly a spolupracovat v boji proti tomuto zlu. Globální spolupráce v boji proti terorismu je dnes životní nutností. To platí i pro Českou Republiku, která se na protiteroristických aktivitách rovněž podílí, zejména v oblasti zahraničně politické a ve sféře policejních a zpravodajských služeb.⁴

¹ NAPBPT

² Corte, *Logika terorismu*, 2009, s. 19

³ Brzybohatý, kapitola 2

⁴ Brzybohatý, odstavec 5.

Je proto nutné, se o tento fenomén zajímat, a být dobře připraven na to, že se v budoucnu může velice citelně dotknout i nás. Ať už jsme záchranářem v IZS, zdravotnickým pracovníkem v nemocničním zařízení či v polní nemocnici vyslané do zahraniční mise, nebo civilním obyvatelem, který je ve špatnou dobu na špatném místě.

1.1 Stručná teorie terorismu

Terorismus představuje velký problém, mimořádně složitý předmět studia a pokusy o jeho definici a vysvětlení jsou nevyhnutelně problematické a složité.¹ Práce komplexně popisující terorismus jsou velmi rozsáhlé. Cílem této práce není pouze zkoumání terorismu, ale i analýza připravenosti ZZS na možný teroristický útok. Při popisu terorismu je tedy nutné omezit se jen na vybrané a důležité aspekty, nutné k zevrubnému, orientačnímu poznání. Za tyto aspekty považuji charakteristické rysy terorismu a obecné způsoby těch, kteří se k němu uchýlí. Na následujících stranách se budu zabývat vystupováním, strategií, cíli či smyslem terorismu a to v porovnání s jinými formami společenského násilí.

1.1.1 Charakteristické rysy fenoménu

Je vytvořeno mnoho, vesměs podobných definic terorismu. Odborníci, ani veřejnost nejsou zcela za jedno v definici a používání termínu. Neexistuje globální konsenzus o tom, jak proti tomuto fenoménu postupovat, neboť není přesně jasné, koho a co zařadit do skupiny terorismu. Z tohoto důvodu státy odmítají podepsat globální dohody o spolupráci proti terorismu.² Nálepkou *terorista*, či *teroristický*, je možné mylně označit široký a nejasný celek akcí navzájem si podobných, a tím umožnit zneužití pojmu a dezinformaci. Existuje více forem společenského násilí. Klasická válka, odbojové akce, revoluční protesty či praktiky etnického čištění. Některé tyto akce mohou být označeny jako teroristické, ovšem označení organizací, které tyto akce provedly jako teroristických by již mohlo být chybné. Terorismus má jednoduše řečeno více tváří. Jeho formy jsou různorodé, navzájem se prolínající. Netýká se pouze teroristických organizací, ale i států a paravojenských organizací. K teroristickým akcím

¹ Corte, s. 13

² tamtéž

může docházet sporadicky i ve válečných konfliktech, lidových povstáních nebo při partyzánských akcích. Jindy je provádějí neteroristické organizace, jako italská maffia, drogové kartely, aktivisté, xenofóbní rasisté, neonacisté aj. Pojmy terorismus a terorista jsou dnes zprofanované, banálně užívané a snadno zneužitelné k demagogii a manipulaci veřejného mínění. Je třeba alespoň základní formy společenského násilí přesněji vymežit.

Nejtypičtější formou kolektivního násilí je **válka**. Již od 70. let byl terorismus vymezován jako nová forma války s odlišným složením hlavních aktérů.¹ Těmi jsou vždy stát (či koalice států), jejich armády a civilní obyvatelé. Při klasickém válečném konfliktu je stát aktivním subjektem, který rozhoduje, a ozbrojené složky plní jeho vůli. Civilní obyvatelé v tomto případě pouze nesou ekonomickou zátěž. Při teroristickém útoku se však stát i jeho civilní obyvatelstvo dostávají do pasivní role vydíraného a aktivními jsou právě teroristé, kteří pomocí svých činů manipulují veřejným míněním a prosazují své cíle a zájmy. Na ozbrojené složky útočí teroristé pouze ve výjimečných případech.

Další formou násilí, která je snadno zaměnitelná s terorismem je partyzánská válka - odbojové akce prováděné guerillovými uskupeními. **Guerilla** může být definována jako jednotka pro úderné akce, sabotáže, zavražďování nebo likvidaci důležitých cílů.² Od teroristické organizace se liší tím, že její příslušníci nežijí začlenění ve společnosti, ale odděleně, na nepřístupných územích v horách nebo pralesích. Partyzáni, na rozdíl od teroristů, nosí uniformy a jsou organizováni do menších jednotek (prapor či četa). Partyzánská uskupení pomocí útoků především na ozbrojené síly a policejní složky bojují výhradně proti okupační mocnosti a diktátorským vládám, což o teroristech vždy prohlásit nelze. Partyzánské bojovníky se ale také někdy uchýlí k činům teroristického charakteru - únosy turistů, útoky na civilní logistické cíle.

¹ Eichler, s. 143

² tamtéž, s. 144

Pro upřesnění můžeme podle Corteho tento rozlišovací výčet charakteristik mezi teroristickou akcí, konvenční válkou a guerillovým hnutím ještě rozšířit a doplnit o následující faktory: velikost operujících jednotek, výzbroj, taktika, sledovaný dopad, úsilí získat kontrolu nad územím a bojová oblast. Při konvenční válce operují velké jednotky (vojska, divize, sbory) vyzbrojené kompletní řadou těžkých zbraní (letectvo, námořnictvo, obrněné celky, dělostřelectvo). Jednotky spolu spolupracují a taktizují pod jednotným strategickým velením. Jejich sledovaným dopadem je materiální destrukce protivníka, jehož území chtějí kontrolovat. Toto vše se odehrává v geograficky jasně vymezeném a veřejně známém prostoru. Oproti tomu v partyzánské válce operují středně velké vojenské jednotky (čety, prapory) vyzbrojené především lehkými pěchotními zbraněmi (příležitostně i dělostřeleckými). Střety jsou omezeny na zemi, v níž se spor odehrává. Stejně jako u konvenční války, partyzáni chtějí ovládnout a kontrolovat území na němž bojují. Jejich záměrem je ale především fyzické opotřebení nepřítele.

Teroristické činy provádějí malé skupiny osob¹, vyzbrojené ručními zbraněmi, granáty, útočnými puškami, výbušninami, noži či speciálními zbraněmi: amatérsky vyrobené bomby obohacené o pevné částice či o speciální biologické a chemické látky - tzv. „špinavé bomby“ - často i s primitivním dálkovým odpalováním. Jejich obvyklé metody jsou atentáty, vraždy, únosy osob či materiálu, aktivace výbušnin, užívání jedovatých látek, hromadné zabíjení, sebevražedné útoky, zajímání rukojmích, vydírání. Útoky, jejichž smyslem je **psychologický nátlak** a **zastrašování**, jsou cílené zejména na **civilní obyvatelstvo**, státní symboly a politické představitele. Teroristé nechtějí kontrolovat území, snad pouze s výjimkou národního, separatistického terorismu, a neuznávají žádné bojové zóny a geografické hranice.

Takovýto kvalitativní výčet charakteristik je pro popsání terorismu dnes již nutný. Kvantitativní rozlišení mělo až do nedávna dosti vysokou vypovídací hodnotu. Události jako teroristické akce z 11. září 2001 v New Yorku či 11. března 2004 v Madridu s několika tisícovkami postižených ukázaly, že rozdíl mezi terorismem a jinými druhy kolektivního nebo politického násilí nejsou již pouze kvantitativní ale

¹ obvykle méně než deset

především kvalitativní. Právě ony taktické a strategické zvláštnosti odlišují terorismus od guerillových bojů či konvenčních válek.¹

Kvantitativní hodnocení pracuje s údaji jako je počet osob podílejících se na akcích, rozsah způsobených škod a počet obětí. Lze říci, že k terorismu jeho původci sahají, chtějí li vyřešit tzv. **jednoduché konflikty a konflikty nízké intenzity**.² Do stovky mrtvých za rok se jedná o jednoduchý konflikt. O konfliktu nízké intenzity lze hovořit při počtu mrtvých mezi stem a tisícem za rok. Jeli mrtvých přes tisíc, jedná se o **konflikt vysoké intenzity**, který odpovídá některé z výše zmíněných forem společenského násilí. Podíváme-li se na vývojové trendy terorismu, které jednoznačně směřují k použití zbraní hromadného ničení (ZHN) a obrovským lidským i materiální ztrátám³, tedy ke konfliktu vysoké intenzity, je zřejmé, že pouze kvantitativní hledisko ke zhodnocení akce jako teroristického činu dnes již nestačí.

Nejasná bývá rozlišující linie mezi terorismem a partyzánskou válkou. V taktice, metodách a cílech akcí je možné najít určité podobnosti, které mohou vést k záměně. Podle Eichlera mohou teroristé či partyzáni své akce zaměřovat na pět hlavních cílů. Jsou jimi nejvyšší političtí činitelé, průmyslové podniky, infrastruktura, ozbrojené síly a civilní obyvatelstvo. Při útoku na vysokého politika či političku, který je spáchán v době míru, se jedná o terorismus. Je li ale stejný akt spáchán ve válečné době a obětí je okupační vůdce, jedná se o odbojovou akci partyzánské války. Podobně je tomu i u útoků na průmyslové podniky a infrastrukturu. Je li útok na tyto objekty proveden ve válečné době, je pravděpodobně prostředkem k oslabení potenciálu nepřítele. Jsou li však továrny, sklady, mosty, silnice, železnice, letiště aj. ničeny mimo válečný konflikt, je pravděpodobnou motivací šíření strachu a manipulace a lze to klasifikovat jako terorismus. Poněkud komplikovanější situace nastává při posuzování útoků na ozbrojené složky. Útoky proti vojákům, i když mnohdy mají svou zákeřností blízko k teroristické akci, mohou najít své relativní ospravedlnění v boji za osvobození. Zejména jedná li se o boj proti okupační síle. Něco jiného ale je, jsou li útoky vedeny

¹ Corte, s. 21

² tamtéž

³ Brzybohatý, odstavec 4.

proti příslušníkům armády¹, kteří jsou v zemi za jiným účelem, než je destrukce hospodářství či svržení vlády. Přítomnost těchto jednotek v zemi je jasně dána mandátem Rady Bezpečnosti OSN a jejich úkolem je pomáhat zemi stabilizovat, zajišťovat bezpečnost a humanitární pomoc. Mají status nebojových jednotek a útok na ně je jednoznačně teroristickým činem, neboť ho nelze ospravedlnit bojem proti okupaci nebo bojem za samostatnost.² Cílem takového útoku je prostřednictvím strachu ovlivnit dění na mezinárodní scéně a tím i ve vlastech těchto vojáků.

Jedním ze základních rysů terorismu je tedy útok na civilisty. Pokud se zabíjí **bezbranné civilní obyvatelstvo**, jde vždy o terorismus. Nikdy to nelze zdůvodnit a ospravedlnit žádnými cíly,³ ať už politickými či náboženskými. Specifické jsou ale takové praktiky jako genocida nebo totální válka. Při totální válce jsou sice hromadně a krutě zabíjeni civilisté, ale jejím primárním účelem není šíření strachu a manipulace, nýbrž totální vyčerpání, destrukce a demoralizace protivníka. Jeho fatální zneschopnění a zlomení, které má vést k tomu, aby byl konflikt co nejrychleji ukončen. A k tomuto účelu jsou nasazeny ozbrojené síly, které jsou představitelem **přímé strategie**, která není charakteristická pro teroristické činy. (Viz následující kapitola). Příkladem totální války mohou být letecké akce provedené ve Druhé světové válce, kdy byla zničena města Londýn a Drážďany či svržení atomových bomb na města Hirošima a Nagasaki. Genocida je definována jako úplné nebo částečné vyhlazování či vyhlazení národních, etnických, rasových nebo náboženských skupin.⁴ Je to tedy jev od terorismu a jeho účelů poněkud odlišný, ikdyž stejně krutý.

¹ Což nemusejí být jenom sami bojující vojáci ale například i vojenští policisté, příslušníci polních nemocnic a členové rekonstrukčních týmů.

² Eichler, s. 150

³ Eichler, s. 150

⁴ *Akademický slovník cizích slov*, AVČR, Academia 1997

1.1.2 Taktika teroristických organizací a smysl terorismu

Hlavní odlišující charakteristikou terorismu od ostatních modalit kolektivního násilí je **taktika** a **strategie**. O tom, kdo je terorista, soudíme na základě strategické nebo taktické podstaty jeho činů (...).¹

Útoky teroristů bývají téměř vždy neočekávané. (Výjimku tvoří demonstrativní forma terorismu.) Dochází k nim bez předchozího ohlášení. Jejich příprava probíhá skrytě a pod přísným utajením. Přípravy je obtížné překazit. Státy, kde není terorismus tak častý, jsou vždy po útoku velmi zaskočeny a ochromeny, čehož teroristé mohou velmi dobře využít. Oproti tomu válečný konflikt je dopředu očekávaný a veřejně známý, ikdyž využití momentu překvapení při zahájení útoku je významným taktickým prvkem. Přípravy na válku lze dnes jen těžko skrývat. Nejmarkantnějším rozdílem je však samotný průběh incidentu. Největší a nejvýraznější rozdíly mezi terorismem a klasickou válkou se odvíjejí od způsobu vedení ozbrojeného boje.²

Teroristé obecně při svých akcích většinou používají taktiku **nepřímé strategie**. Ve válečném konfliktu se jedná o čelní, přímý střet států nebo jejich koalic na několika frontách. Protivníci navzájem znají své možnosti, limitované zejména počtem vojáků, jejich výbrojí a kvalitou výcviku. Cíle úderů je možné dopředu odhadnout a není možné úplně obejít nejsilnější prvky protivníkovi obrany. Naproti tomu teroristé se při svých akcích přímému střetu snaží vyhnout. Zákeřně, nečekaně a vypočítavě napadají zejména civilní obyvatele. Toto je charakteristické pro nepřímou strategii boje. Díky ní při svých útocích teroristé zcela obcházejí nejsilnější prvky obrany protivníka a zasahují společnost v nejcitlivějších bodech. Při velmi nízkých početních stavech a relativně nízkých nákladech dosahují velkých ničivých účinků s ohromnými psychologickými dopady.³

¹ Corte, s. 29

² Eichler, s. 145

³ Eichler, s. 145

Co je tedy hlavním účelem terorismu? To může napovědět již samotná analýza slova. Slovo *terror*, které popisuje zvláštní emocionální stav, jehož českými synonymy jsou slova postrach či hrůza, pochází z latinského *terrete*, což znamená *vyvolávat strach*.

Strach je společně s **násilím** hlavními nástroji terorismu. Specifický způsob násilí slouží k velmi efektivnímu šíření strachu, který je posílen zákeřností a krutostí útoku, cíleného obvykle hlavně na civilní obyvatele či představitele státní moci. Teroristé pocit strachu u svých obětí potřebují k tomu, aby mohli vynucovat své požadavky. Dělají to prostřednictvím **psychologické války**, kterou ovlivňují nálady ve společnosti, pocity a stanoviska lidí - tedy veřejné mínění. Podstatou psychologické války je fakt, že nepřímých obětí, tedy těch, které nejsou přímo zasaženy teroristickým útokem ale nakonec se s jeho přímými oběťmi a jejich utrpením identifikují, je vždy více než obětí přímých (tedy zemřelých a raněných). Tímto se poslání teroristů rozšíří mezi velký počet lidí, kteří mohou získat pocit, že ani oni nejsou v bezpečí, že příště to mohou být právě oni a jejich blízcí, kdo budou takto trpět. Velitelé vojsk či partyzánských akcí měří svůj úspěch podle toho, jaké materiální a lidské ztráty způsobili v nepřátelských řadách. Pro teroristy je podstatný psychologický efekt. Vítězí tam, kde omezené ztráty a materiální škody, které způsobí, vyvolávají silné psychologické reakce a následkem toho ovlivňují společenské klima a politická rozhodnutí ve prospěch teroristů nebo jejich sponzorů.¹ Pro ilustraci lze uvést několik statistických údajů. Například globální počet úmrtí z nepřírodných příčin v letech 1996 - 1999. Následkem terorismu zemřelo 11 772 lidí. Téměř čtyřikrát více lidí zemřelo na infekci vztekliny a mnoho násobně více při srážce s vozem.² Tato čísla pouze potvrzují, jak rafinovaný a účinný terorismus může být. Počet jeho přímých obětí není vysoký, přesto se ho lidé velmi obávají. Základním účelem terorismu je tedy vyvolání strachu vedením psychologické války.

Na závěr vymezení fenoménu a popisu jeho základní charakteristiky bych rád zmínil jednu velmi zásadní vlastnost terorismu, kterou je **komunikační rozměr**.

¹ Corte, s. 22

² převzato do Corteho

K tomu aby byl terorismus tak účinným prostředkem ke změně věcí, nutně potřebuje komunikovat s veřejností. Každá akce teroristů je páchána za účelem **sdělovat a šířit poselství** strachu a nejistoty.

Eichler rozlišuje čtyři základní **komunikační složky** terorismu.

- 1) Odesílatel poselství (**transmitter**), kterým je vždy terorista či teroristická organizace.
- 2) Terč úderu (**target**), tedy mrtví a ranění
- 3) Samotné poselství (**message**) určené těm, kdo rozhodují. Nejčastěji političtí vůdci.
- 4) Reakce zastrašovaného (**feed-back**), kterou může být například propuštění politických vězňů nebo změna zahraniční politiky.

Platí zde jedna základní zásada. Cílem útoku nemůže nikdy být ten, jemuž je poselství v něm obsažené adresováno - tedy vydíraný a zastrašovaný. Oběti jsou nástroji nátlaku na něj. Tato zásada se velice dobře potvrdila například při akcích v Madridu v září roku 2004 či v březnu o rok později v Londýně. Tyto bombové atentáty byly uskutečněny jako odpověď či trest za angažovanost v akci Irácká svoboda a za spojenectví s USA jako hlavním nositelem protiteroristické kampaně. Teroristé nezabili španělského premiéra Aznara ani anglického premiéra Blaira, protože neměli zájem dělat z nich mučedníky. Chtěli je naopak vystavit výčtkám svědomí a tlaku veřejnosti a přimět je k přehodnocení jejich politiky¹, což se zejména v případě Španělska povedlo dokonale - došlo ke změně na politické scéně. Volby vyhrála opoziční strana a ta stáhla operující vojenské jednotky z Iráku.

Významnou roli dnes hrají média, která terorismus dobil. Je jejich povinností o tomto jevu informovat a tak poskytují teroristům velmi efektivní nástroj k šíření poselství strachu a vedení psychologické války

¹ Eichler, s. 188

1.1.3 Formy terorismu

První teroristické akce byli údajně spojené s náboženským fanatismem.¹ Tyto akce se odehrávaly již v prvním století po Kristu na území Římského impéria. Jejich představitelé zákeřně vraždili legionáře a židovské zrádce nebo prováděli sabotáže. Například vypalovali sýpky či trávili vodu. Už v antických časech měli tedy teroristické činy politické motivy. Další skupiny působily později (11.-13. st. n.l.) na území Blízkého Východu. Jejich členové zabíjeli zejména křižácké bojovníky. Nejdříve tak dělaly v otevřeném čelním střetu, ale později z početních důvodů přešly právě na taktiku nepřímé strategie a systematických zákeřných útoků ze zálohy s použitím rafinovaných zbraní (jedů a vrhacích dýk). Již se zde také objevil aspekt, který je podstatný i u dnešních *džihádistů*, představitelů dnešního hlavního teroristického proudu. Je jím premisa, že za svůj násilný čin se dostanou do ráje. Násilný akt byl (a je) pro ně dokladem náboženské oddanosti za niž budou po mučednické smrti odměněni.

V druhé polovině 18. století se v souvislosti s Jakobínskou diktaturou za Velké Francouzské Revoluce objevuje **moderní státní terorismus**. Hlavní protagonista jakobínského povstání Maxmilien Robespierre se uchýlil k prosazování občanských ctností a nastolení vlády pomocí exemplárního násilí, poprav, a tím vlastně psychologického zdecimování, zastrášení obyvatel - tedy k teroru.

Později, ve 20. století státní terorismus páchaly diktátorské režimy, totalitní a nacistické státy. Například stalinistický režim v Rusku, diktátorské režimy v Latinské Americe - režim chilského generála Augusta Pinocheta - či komunistická diktatura Pol Pot a Rudých Khmérů v Kambodži. Teroristické státní praktiky umožnily vládu šířením strachu mezi civilním obyvatelstvem, pronásledováním náboženských a politických disidentů, agresí, zatýkáním, vězněním, únosy, nelegálními popravami, mučením. Další metodou státního terorismu může být podpora a financování nezávislých skupin, používaných k páchání represivních násilných akcí místo policie či armády. Příklady takových úderných skupin mohou být např. již zmínění Rudí Khmérové v Kambodži v 70. letech 20. století.

¹ Corte, s. 3

Corte rozlišuje **státní** a **substátní terorismus**, který páchají různé teroristické organizace či povstalecká hnutí. Substátní terorismu je od konce 19. století častější. Světově uznávaný historik terorismu David Rapoport¹ rozlišuje 4 vývojové vlny:

- První vlna začíná koncem 19. století v carském Rusku. Anarchisté zde vraždili vrcholné politiky.
- Druhá vlna začala ve druhé dekádě 20. století. Nazývá se vlnou „**protikoloniální**“. Ospravedlňujícím motivem teroristických činů je právo na sebeurčení. Útoky již nebyly primárně cíleny pouze na politické osobnosti, ale stále častěji i na policii a pořádkové služby. Jejich cílem bylo poškodit obraz koloniálního státu. Vyvolat brutální represivní akce, tím jej zdiskreditovat a získat podporu a sympatie teroristům. V této éře již bylo pro teroristy důležité, aby veřejnost znala jejich motivy a věděla o jejich činech. Na konci období přispěl terorismus ke vzniku několika nových nezávislých států (např. Alžírsko, Irsko, Izrael, Kypr). Některé organizace z tohoto období jsou aktivní dodnes (ETA, IRA).
- Třetí vlna začala na konci 60. let dvacátého století. V tomto období probíhalo ve světě mnoho závažných konfliktů (studená válka, válka ve Vietnamu, Izraelsko - Arabské konfrontace, růst diktátorských režimů) evokujících vznik nových teroristických organizací, které ve vědomí rostoucích problémů usilovaly o vyvolání revolučních změn. Byly to například: v Německu RAF (Rote Armee Fraktion), Rudé Brigády v Itálii, organizace v Latinské Americe (Světlá stezka v Peru, Montonegros v Argentině). Teroristické organizace v této době získávají internacionální charakter. Dochází k mezinárodní spolupráci a útokům v zahraničí. V tomto období jsou také dominantní palestinské organizace. Například OOP, Al Fatah, FPLP, Černé září. Tyto organizace mezi sebou udržovaly úzké kontakty a spolupráci. Jejich útoky přinesly nové výrazné charakterové prvky jako únosy letadel, velvyslanců, obsazení ambasad. OOP provedla v Evropě více atentátů, než mnohé evropské skupiny(...).²

¹ in: Corte, s. 6

² Corte, s. 9

- S koncem třetí vlny na počátku 80. let 20. století se objevuje vývojová tendence, která trvá dodnes: **terorismus s náboženským kontextem**. Vznikají extremistické radikální skupiny. (Libanonská organizace *Hizballáh*, která provedla první sebevražedný pokus a tím přinesla novinku do boje teroristů.) Dále pak palestinské organizace *Islámský džihád* a *Hamás* Odpor afghánských *mudžáhidů* - bojovníků islámské víry - přitáhl dobrovolníky z celého světa a umožnil vznik dnes nejznámější a nejrozsáhlejší teroristické organizace Al-Káida.

Náboženský terorismus není výlučně páchan pouze zastánci nejradičálnějších muslimů. Nábožensky motivované teroristické akce v 90. letech 20. století páchali například i radikální skupiny ortodoxních Židů v Izraeli nebo rasistické či sektářské skupiny obklopující různé proroky či pochybné duchovní vůdce v USA (Hnutí křesťanské identity, sekta Rajneeshee) nebo v Japonsku (sekta Óm Šinrikjó).¹ Efekt činů těchto skupin ovšem nikdy nedosáhl takových rozměrů, jako ztráty a škody způsobené akcemi radikálních muslimských skupin.

Eichler rozlišuje tři jiné vývojové etapy terorismu. Nerozlišuje státní terorismus a moderní terorismus na substátní úrovni s jeho několika ideologickými proudy (protikoloniální, extrémní levice a pravice, nábožensky motivovaný), ale tyto všechny formy shrnuje do období **národního terorismu, mezinárodního terorismu a globálního terorismu**. Nerozlišuje etapy podle ideologie, ale spíše podle geopolitických charakteristik útoků. Tedy podle toho, zda teroristé působí za hranicemi své země či nikoliv. Zdali se pokoušejí o vnitropolitické změny nebo o změny v zahraniční politice či o změny vztahů a poměrů na globální úrovni. Nástup jedné etapy terorismu rozhodně neznamena, že končí etapa předešlá. Naopak. Různé etapy se prolínají, kombinují a projevují se paralelně.

Útoky národního terorismu jsou prováděny na území jednoho státu a realizují je separatistické organizace usilující o odtržení určitého území a založení nového

¹ Prymula, *Biologický a chemický terorismus - Informace pro každého*, 2002, s. 84

autonomního státu. Příkladem opět mohou být organizace ETA a IRA, teroristické útoky na Korsice, v Čechách a v Itálii. V souvislosti s národním terorismem Eichler uvádí pojmy **rozlišující** (discriminate) a **nerozlišující** (non-discriminate) terorismus. Nejsou-li zabíjeni civilní obyvatelé, ale pouze vysocí političtí představitelé či příslušníci konkrétních společenských kruhů, jde o terorismus rozlišující.

Koncem 60. let a počátkem let 70. se objevil mezinárodní terorismus. Cíle mezinárodního terorismu se nacházejí v jiných státech. Útoky směřují přes hranice vlasti teroristů. Cílem mezinárodního terorismu je donutit konkrétní stát, aby v některé části světa přestal prosazovat své zájmy, nebo v ní změnil svou zahraniční politiku.¹ Ke zefektivnění prosazování tohoto obecného cíle posloužily teroristům tři příznivé skutečnosti: Masový rozmach osobní letecké dopravy, který umožnil únosy civilních letadel s velkým počtem pasažérů na palubě a poskytl tak mocný nástroj k vydírání. Rozvoj médií a jejich zvětšující se zájem o teroristy a jejich násilné činy. Reportáže z postižených oblastí, fotografie unesených či zabitých lidí (...) opět velmi dobře slouží aktérům brutálních a zákeřných činů k dosažení jejich cílů. Vývoj mezinárodní politiky, konkrétně jedna významná událost, která způsobila ztrátu důvěryhodnosti arabské armády a dala prostor teroristům, kteří tvrdili, že dovedou lépe hájit zájmy arabského lidu. Byla to porážka koalice arabských států Izraelem v Šestidenní válce v roce 1967.² Zde právě vznikají již zmíněné organizace (OOP). Na konci 70. let se v mezinárodním terorismu objevují také již výše popsání náboženské motivy. Americká odbornice Marta Crenshaw³ upozorňuje, že při posuzování jednotlivých forem národního a mezinárodního terorismu je třeba vždy brát v úvahu politické, historické a kulturní souvislosti a konkrétní ideologické motivy a cíle jednotlivých teroristických skupin a jejich akcí.

Pro **globální terorismus** je typické, že teroristické sítě jsou rozprostřeny po celém světě, spolupracují spolu a jejich snahou je ochromení vrcholných představitelů globalizace. Velice dobrým příkladem globální teroristické skupiny je organizace Al-Káida, jejíž struktura se podobá mnoha novodobým podnikům nebo některým

¹ Eichler, s. 154

² Rapoport in: Eichler, s. 154

³ Crenshaw, *Terrorism in Context*, 1995, in Eichler, s. 155

současným zločineckým organizacím(...)¹ Notoricky známé a nesčetněkrát uváděné události z roku 2001, které jsou přisuzovány právě této organizaci a které vešly v obecnou známost pod označením **9/11** jsou podle polského sociologa Zygmunta Baumana² ideálním příkladem přechodu ke globálnímu terorismu. Velmi citelně zasáhly zemi, která se až do té doby považovala za prakticky nedobytnou. Poselství z toho plynoucí je jasné: Žádná země není v bezpečí jenom proto, že ji chrání určité geografické hranice či statut vyspělé světové velmoci. Tyto aspekty v globálním světě poněkud ztrácejí na síle. Předpokládá se, že tyto útoky zrealizovali lidé z několika kontinentů, kteří se mezi nimi pohybovali bez větších problémů a komunikovali především pomocí internetu. To jsou typické rysy globalizace. Rostoucí společenské propojení, rozvoj nových informačních prostředků, dopravních technologií, nepřetržitý tok financí, prostředků, informací a lidských bytostí. Toto vše vyvolává nové zdroje společenského napětí a snižuje omezení, která tu byla přítomna před nástupem výše zmiňované společenské transformace. Za pomoci globalizačních jevů vyvolá tak silný impuls, jakým může být teroristický útok, bleskovou odpověď v celosvětovém měřítku. Tak tomu bylo i po 9/11. Události, které se následně rozběhly se dotkly dění na celém světě. A protože svět je dnes zahlcen informacemi, je nutné k upoutání pozornosti stále silnějších senzací a impulsů - útoků. Tendence ke zvyšování počtu mrtvých potvrzují statistické údaje.³

V odborné literatuře je možné se setkat s dalšími formami terorismu. K **taktickému terorismu** příležitostně sahají příslušníci neteroristických organizací v rámci větších násilných konfliktů. Jeho opakem je **strategický terorismus** radikálních politických, nacionalistických fundamentalistických, rasistických či sektářských organizací. Eichler hovoří o třech jiných podobách terorismu. **Demonstrativní terorismus** si klade za cíl převážně upozornit na problém, či křivdu a snaží se minimalizovat počet obětí na životech. Proto jeho aktéři mohou například upozornit obyvatele před výbuchem apod. Jeho opakem je **terorismus destruktivní**, který je agresivnější, i když stále rozlišující formou. Představitelé si za cíle vybírají určité

¹ Corte, s. 116

² in Corte, s. 115

³ Alonso, 2005, in Corte, s. 117

skupiny obyvatel, například vysoce postavené politiky a vytipované příslušníky společenských kruhů.¹

1.1.4 Aktuální hrozby a vývoj terorismu

Nastupující etapa globálního terorismu je mimo jiné charakteristická především využíváním nových, moderních technologií a komunikačních prostředků. Mechanismy účinku těchto nových metod se liší od účinku konvenčních metod. V souvislosti s tímto novým fenoménem vznikly pojmy jako **sebevražedný terorismus**, **superterorismus**, spojovaný se ZHN (označovaný též ZHN terorismus, ultraterorismus, CBRN terorismus) a **nekonvenční terorismus**, který zneužívá informační technologie (tzv. kyberterorismus).

Největší vliv na proměnu terorismu v globálním světě má rozvoj a technologické inovace v oblasti dopravních prostředků, zbrojení a komunikace. Každá inovace v dopravních prostředcích či systémech, nové vozidlo, silnice, most či tunel, rozšiřují příležitosti pro teroristy, kteří se mohou velmi rychle přemístit až na místo atentátu a stejně rychle z něj zmizet. Rozvoj kolektivních dopravních prostředků (letadla, vlaky, lodě) otevřel cestu k novým formám únosů a spektakulárnějším, masovějším útokům.²

Pokrok ve zbrojním průmyslu výrazně zvýšil operační schopnosti aktérů teroristických kampaní. Zintenzivnila se ničící síla výbušnin při současném snížení jejich ceny a objemnosti, což výrazně zjednodušuje jejich získání, přepravu a ukrytí. Významné je také rozvinutí systému vzdálené kontroly a aktivace výbušného systému na dálku, třeba obyčejným mobilním telefonem.

Jak již bylo řečeno, počet primárních, přímo zasažených obětí atentátů je menší než počet těch, které jsou zasaženy sekundárně - psychicky. K tomu teroristům slouží média. Teroristé dobře vědí, že audiovizuální propagace jejich činů může silně znásobit zastrašovací a symbolické účinky útoku. Masové sdělovací prostředky ze své podstaty napomáhají i řadou dalších funkcí; např. shromažďují informace o reakci veřejnosti na

¹ Stejně jako u terorismu rozlišujícího.

² Corte, s. 106

atentáty, zprostředkovávají vydání prohlášení, nabídek k příměří, získávají a poskytují teroristům další potřebné informace (opatření institucí, pohyb osob jako dalších potencionálních cílů apod.). **Kyberterorismus** používá digitální, sofistikované informační technologie a sdělovací prostředky, zejména internet. K vyvolání strachu tedy nemusí nutně používat násilí. Útok na informační systémy se jeví jako efektivní, neboť v dnešním, informačními sítěmi provázaném světě, je možné způsobit velké ztráty a škody s minimálními náklady. Například odcizení citlivých či tajných dat, virtuálních financí, způsobení kolapsů počítačových systémů a sítí ve strategicky důležitých strukturách jako jsou letiště, elektrárny, banky, průmyslové podniky či šíření falešných informací o atentátech. Použití internetu jako ofenzivního prostředku může být vhodné k vyvolání kolektivního pocitu nejistoty, sociální nestability a paniky.¹

Teroristé dnes s oblibou používají internet a běžné výpočetní a komunikační technologie nejen jako primární prostředky útoku ale také jako velmi užitečné pomocníky při plánování a vedení teroristické kampaně. Umožňuje jim na jakoukoliv vzdálenost komunikovat a koordinovat činnost v reálném čase a díky téměř celosvětové dostupnosti připojení výrazně přispívá i k mobilitě teroristů. Pomocí internetu organizace šíří svou propagandu a myšlenky, získávají nové členy, sympatizanty a podporovatele, eventuálně inspirují jiné organizace či jedince. Financují svou činnost, shromažďují užitečné informace, návody (např. o chemických prostředcích na trhu, které mohou posloužit k výrobě bomb) a „praktické rady pro teroristy“. (Jak uniknout po útoku. Jak zahrabat bombu.) Organizace Al-Kajda dokonce údajně vytvořila svou Univerzitu Al-Kajdy pro vědy džihádu, kde připravuje „studenty“ v oblasti elektroniky a komunikací.²

Sebevražedný terorismus, který jako „strategická novinka“ dominuje 21. století je nejagresivnější a nejzákeřnější formou, která si klade za cíl postihnout co nejbrutálněji co nejvíce nevinných lidí. Rozvoj tohoto negativního trendu umožnil také rozvoj plastických trhavin. (Jsou lehké, skladné a účinné.)

¹ Ranstorp 2004, in: Corte, s. 110

² in: Corte s. 109

Corte největší hrozby dnešní globální doby spatřuje v růstu hospodářské nerovnosti, v demografické explozi a postupující urbanizaci. Dále v množství probíhajících válečných či politických konfliktů a v krizi, jíž prochází model moderního národního státu. Krize identity osob patřících k nedominantní kultuře v globalizační, prozápadní době a může podle něj evokovat silnou potřebu bránit znaky své identity a to i násilím. V devadesátých letech 20. století došlo ve světě ke 118 ozbrojeným konfliktům a počet aktivních střetů neklesá v posledních letech pod 40 za rok.¹ Ozbrojené konflikty přímo generují terorismus a to převážně taktický. A vytvářením atmosféry zášti a nenávisti a produkcí zkušených, válkou utužených, vyzbrojených bojovníků podporují také následný terorismus strategický. Po roce 2020 budou pravděpodobně 2/3 světové populace žít v městských oblastech, v megaměstech jež budou mít až 10 ale i více milionů obyvatel.² Dá se předpokládat, že společenské násilí bude mít čím dál tím více městský charakter. A terorismus je strategie velmi vhodná právě pro města.

Na závěr kapitoly by bylo vhodné se zmínit o **charakteru nebezpečí pro ČR** a jejím boji proti terorismu. I když Brzybohatý vnímá ČR jako prozatím relativně bezpečnou zemi, uvádí³ několik možných rizikových jevů, které je možné označit za jakési potencionální platformy pro vznik terorismu a ohrožení v ČR. Jsou jimi zejména mezinárodní vztahy, tedy hlavně členství v EU, NATO a OSN (UN). Česká republika je ze strany mezinárodního terorismu vnímána jako země aktivně zapojená do současné fáze celosvětového protiteroristického úsilí – a tím pádem i jako potenciální terč.⁴ V kontextu mezinárodního terorismu připadají v úvahu jako potencionální cíle také zastupitelské úřady ČR v zahraničí či čeští vojáci a příslušníci armády v zahraničních misích. Na druhém místě je to rozvoj a sílící vliv extremistických hnutí, jejichž členové usilují o legalizaci a propojení s politickými stranami a navazují mezinárodní spolupráci s podobnými skupinami. Dalším významným faktorem je růst kriminality, s důrazem na kriminalitu národnostních menšin, která může u terorismu sehrát významnou

¹ Corte, s. 121

² Corte, s. 118

³ *Současný terorismus*, kapitola 2.

⁴ *NAPBPT*

logistickou úlohu při zajišťování prostředků, ať již se jedná o finance, zbraně nebo informace. Ačkoli se nejedná o téma přímo spojené s terorismem, pro ČR je značně znepokojující občasný výskyt incidentů, jejichž podstatou je použití nebo výhrůžka použitím výbušnin (ale i chemických a biologických látek) při akcích kriminálního charakteru (...)¹ Na závěr Brzybohatý zmiňuje násilné činy namířené proti civilním obyvatelům a majetku, způsobené patologickými jedinci, tedy jedinci s nějakou určitou psychickou poruchou.²

Je známé, že ČR je tranzitní zemí pro členy teroristických organizací a místem pro jejich krátkodobý pobyt. Od roku 2001 bylo v zahraničí odsouzeno nebo zadrženo několik desítek osob, podezřelých z teroristických trestných činů, které získaly víza ČR, respektive použily ČR k cestě do jiných zemí, kde se zapojily do nezákonné činnosti.³

V rámci Evropské unie pokračovala ČR v implementaci Evropské bezpečnostní strategie a podílela se na formulování Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU, založené na vzájemné solidaritě a podpoře členských zemí. Pro Společné situační centrum EU Česká republika i nadále přispívá analýzami bezpečnostní situace a teroristických hrozeb a podílela se na politických, právních a technických materiálech souvisejících s protiteroristickým bojem.

V OSN Česká republika společně s ostatními členskými státy EU přispěla k přijetí Globální protiteroristické strategie a usiluje o úspěšné završení práce na Všeobecné úmluvě o mezinárodním terorismu. Česká republika aktivně přistupuje k implementaci historicky první Globální protiteroristické strategie OSN (*UN Global Counter-Terrorism Strategy*), která byla konsensuálně přijata ve formě rezoluce dne 8. 9. 2006 na 61. valném shromáždění OSN.⁴

¹ NAPBPT

² Popsáno několik případů užití nástražných výbušných systémů. Politická či náboženská motivace nebyla prokázána. Známý je například případ Vladimíra Štěpánka.

³ NAPBPT

⁴ MZV, *Zpráva o zahraniční politice ČR, 2007*

1.2 Zbraně hromadného ničení a terorismus

Diskuze na téma zneužití zbraní hromadného ničení teroristy jsou velmi znepokojující. Nevycházejí sice z potvrzených faktů ale hlavně z domněnek a velkého strachu (při představě ohromných a ničivých následků v souvislosti s použitím ZHN). Spekuluje se o tom, že by teroristé mohli použít nekonvenční, masové zbraně (biologické, chemické, radiologické a nukleární). Některé útoky provedené ve druhé polovině 20. st. například v Japonsku či USA, nebo fakt že jeden z možných plánů 9/11 definoval jako možný cíl letecké havárie atomovou elektrárnou, naznačují, že to není nemožné a s touto variantou je tedy nutné počítat. Corte uvádí zdroje¹ podle kterých bychom tyto možnosti neměli opomínat. Je známo, že existuje černý trh s materiály, z nichž je možné vyrábět ZHN, byť primitivní. Nelze tedy vyloučit, že se některé organizaci nepodaří získat potřebné prostředky.

Z hlediska užití ZHN se jako nejpravděpodobnější jeví forma použití chemických zbraní (CHZ) a biologických zbraní (BZ). Bioterorismus lze považovat za největší a nejpravděpodobnější hrozbu terorismu.² Na teoretickém druhém místě je užití chemických otravných látek. Tyto dvě možnosti užití ZHN pro teroristický útok se zdají pro teroristy jako relativně nejjednodušší a nejpřijatelnější. Zneužití ZHN pro teroristický útok totiž komplikuje řada faktorů souvisejících zejména s technickými a strategickými záležitostmi jako je přístup k látkám, jejich získání, skladování a přeprava na cíl. A právě tyto problémy jsou u CHZ a BZ v porovnání s jinými druhy ZHN relativně dobře překonatelné, i když samozřejmě předpokládají jistou technologickou, personální a organizační vyspělost teroristických organizací.

¹ Například zpráva vypracovaná týmem odborníků na antiterorismus vedená poradcem Bílého Domu Richardem A. Clarkem z roku 2004, která hovoří o tom, že v srpnu 2001 se sešli vrcholní představitelé Al-Káidy se dvěma odborníky, kteří měli na starost pákistánský atomový program. Takových indicií je možno najít více. In: Corte, s 107

² Eichler, s. 207

1.2.1 Chemické zbraně

Chemické zbraně patří k velmi významnému a nebezpečnému druhů ZHN. Tímto termínem rozumíme otravné látky (OL) - též bojové OL (BOL) nebo chemické OL (CHOL) - a technické prostředky jejich použití, určené k zasažení živé síly protivníka s cílem způsobit smrt nebo jiné poškození toxickými účinky.¹ Dle odborníků Bezpečnostní rady státu (BRS) jsou největším nebezpečím co do pravděpodobnosti použití na prvním místě právě CHZ.² Základními součástmi CHZ jsou tedy OL, jejichž účelem je dočasná indispozice, trvalé poškození či smrt protivníka a technické prostředky transportu OL na cíl, v odborné literatuře označované jako chemická výzbroj. To jsou například ruční granáty a dýmovnice, miny, dělostřelecká munice, letecké pumy, rakety a dále prostředky k vypuštění a rozptýlu OL v ovzduší (dýmovnice, aerosolové generátory). OL se za normálních podmínek vyskytují v pevném, kapalném i plynném stavu.

CHZ zbraně jsou likvidovány v souvislosti s implementací Úmluvy o úplném a všeobecném zákazu chemických zbraní (CWC, „Úmluva“).

Příklady některých CHOL:

- 1) dráždivé (lakrimátory a sternity): CN, CS, BBC, DA CLARK I, DC CLARK II, DM, CR
- 2) zneschopňující: fyzicky/psychicky: například LSD , BZ
- 3) dusivé: fosgen, difosgen, chlorpikrin
- 4) všeobecně jedovaté: oxid uhelnatý, HCN
- 5) zpuchýřující: yperity, Lewisit
- 6) nervově-paralytické (NPL): GA, GB, GD, VX

¹ Matoušek, *Chemické zbraně*, s. 15

² *Zpráva o stavu zajištění bezpečnosti ČR*

1.2.2 Chemický terorismus

Řada příkladů, ať již cílených teroristických útoků či průmyslových havárií¹, z nedávné historie nám dokládá, že existuje riziko expozice CHOL. V souvislosti s chemickým terorismem a superterorismem jako takovým, tedy nejen s chemickým ale i biologickým a teoreticky i jaderným a radiologickým (komplexně tedy CBRN terorismem), se všeobecně předpokládají tři možné formy a zároveň i materiální zdroje teroristických útoků.

Za prvé se předpokládá **zneužití vojenských prostředků**. Zneužití konkrétních CHZ či jejich komponent, které by teroristé mohli teoreticky získat krádeží či pravděpodobněji koupí na černém trhu. Přesto, že se jedná o materiál vysokého strategického významu, který je pod přísným mezinárodním dohledem a ochranou, není možné vyloučit, že obchod například s vyřazenými zbraněmi určenými k likvidaci, či jejich komponentami, které by mohli teroristé použít pro sestavení vlastních zbraní neprobíhá. Je dobře známo, že teroristé mají propracovanou síť nelegálního obchodu s různými komoditami, pravděpodobně i komponentami ZHN či prostředky pro jejich výrobu. A opatřit si například laboratorní technologie či obohacený uran není nepřekonatelnou překážkou, ikdyž je to vzhledem k charakteru zboží obtížné. Přístup k vyřazeným ZHN určených k likvidaci se tedy jeví jako nejpravděpodobnější možnost zneužití vojenského materiálu. Rizikové jsou zejména ty země, které neratifikovaly Úmluvu a jsou podezřelé z podpory mezinárodního terorismu. (Irák, Irán, Sýrie, Libanon, Izrael a pásma Gazy, Egypt, Korejská LDR, Pákistán či Afghánistán.) Od roku 1979 - 1998 bylo uskutečněno 12 konvenčních úderů velké intenzity². V následujících letech až do současnosti se frekvence a brutalita útoků nesnižuje ale spíše naopak. Přesto teroristé zatím ve větší míře ZHN nezneužili. Literatura uvádí hned několik důvodů, proč k něčemu takovému zatím nedošlo. (Např. strach z neznámých a nevyzpytatelných zbraní.) Je ale pravděpodobné, „že je jen otázkou času, kdy se terorismus s použitím aktuálních (nebo spíše s ohledem na probíhající odzbrojení

¹ viz přílohy, poznámky, 1.

² Matoušek, *Chemické zbraně*, s. 126

zbývající ZHN.) skutečně objeví.“¹, a zda-li vůbec, vzhledem k dlouhodobě, i když pomalu, probíhajícímu odzbrojování, které je pod přísnou národní i mezinárodní kontrolou.

Jako druhou možnost literatura uvádí **použití nezbraňových materiálů či částí ZHN vlastní výroby**. Toto je díky vědecko-informačnímu pokroku, otevřenému a relativně bezpečnému přístupu k informacím a globalizaci, podmíněné schopností velkých teroristických organizací získat, event. vyrobit supertoxickou OL, jakou je například sarin či yperit. Vedle malovýroby těchto látek se též předpokládá užití CHOL užívaných represivními složky států (CS, CN) a látek uplatňujících se v průmyslu. (Např. chlor, fosgen, kyanovodík, pesticidy, těžké kovy.) Zatím všechny vykonané útoky, či pokusy o ně, byli provedeny pomocí látek tohoto typu.

V souvislosti s chemickým terorismem nemusí být řeč jenom o skutečných ZHN a CHOL. I jednoduchá kontaminace vodního zdroje „pouze“ silně zapáchající chemikálií a vhodná manipulace mohou posloužit teroristům k dosažení jejich základních cílů..

S tím souvisí i poslední předpokládaná možnost teroristického útoku použitím CHOL nepřímou cestou. Jde o **násilné, sekundární vyvolání dějů** typických pro útoky konvenčními prostředky na industriální struktury jako jsou jaderné elektrárny, chemické továrny, petrochemické podniky, potravinářská chladicí zařízení, dopravní infrastruktury. Cílem těchto útoků by bylo sekundární uvolnění toxických, zápalných, výbušných či kapalných chemikálií doprovázené hořením, výbuchy, tlakovými vlnami a účinky toxických zplodin vznikajících při hoření. Vznikla by situace analogická s průmyslovou havárií, ovšem s tím podstatným rozdílem, že při použití konvenčních zbraní (např. silná demoliční nálož, raketová střela) by pravděpodobně vznikl naráz okamžitý mocný objemový zdroj OL s rychlým šířením primárního oblaku a již zmíněnými ničivými doprovodnými jevy. Při klasických mírových haváriích (např. prasklina stěny a pláště cisterny) vzniká dlouhočinný bodový zdroj. Průběh je tedy

¹ Matoušek, *Chemické zbraně*, s. 127

mírnější, pomalejší a ne tak drastický. Oproti tomu při sekundárně a cíleně vyvolané havárii nemají, kvůli dramatickému a ničivému charakteru události, záchranné sbory a systém ochrany obyvatelstva dostatek času k přijmutí opatření ke snížení škod a ztrát. Účinek útoku takového charakteru by neměl být podceňován. „Nemůže být pochyb, že právě tato kategorie teroristického úderu je v širším rámci CBRN terorismu vhodná v první řadě právě pro chemický terorismus.“¹

1.2.3 Biologické zbraně

Je nepochybné, že biologické zbraně (BZ) jsou vedle zbraní chemických dalším velmi významným druhem ZHN, zvláště v kontextu s terorismem a zneužitím ZHN pro teroristické účely.

Pokud vyjdeme z dokumentů OSN², je možné BZ obecně definovat jako technické prostředky pro rozšiřování organismů nebo toxinů, způsobujících onemocnění, poškození nebo smrt lidí, zvířat a rostlin. Prymula ve své knize³ uvádí přesnější termín: „zbraně působící hromadné ztráty“, jelikož současné BZ zatím nejsou schopné ovlivňovat materiály, tedy neživou sílu. Není ovšem vyloučeno, že v budoucnu některá země či organizace vyvine a použije nové druhy mikroorganismů schopných působit například korozi či ničit plastové a gumové součásti systémů apod.

BZ mohou být teroristy použity k rozpoutání epidemie, vynucení hromadné karantény, přerušení potravního řetězce a zásobení, k narušení společenské rovnováhy, klidu a pořádku. BZ jsou svým charakterem, daným zejména charakterem účinku a působením jejich hlavní složky **biologické agens (B-agens)** k tomuto záměru zvláště vhodné.

U BZ je situace, na rozdíl od CHZ, složitější. BZ nebyly ve větší míře použity v ozbrojených konfliktech (Nebo to nebylo až na pár výjimek řádně a spolehlivě prokázáno.) a žádná země nebyla nucena vytvořit a zveřejnit seznam své biologické

¹ Matoušek, *Chemické Zbraně*, s. 130

² BTWC

³ *Biologický a chemický terorismus*, s.16

výzbroje ani ji likvidovat pod dohledem nadnárodních organizací.¹ BZ - výzbroj, její funkce a konstrukce není tedy popsána tak přesně jako u CHZ.

Z kusých informací, které unikly z utajovaných výzkumů a podmínek daných charakterem B-agens lze odhadnout konstrukční nároky, řešení výzbroje a prostředků, které je v podstatě analogické s prostředky pro CHZ. Jedná se o biologickou munici (granáty, miny, dělostřeleckou munici, letecké pumy, balistické střely) a pozemní, námořní či letecké rozstřikovače (aerosolové generátory) využívající princip gravitace a sedimentace. Specialitou je, nebo přesněji by mohla být, speciální kontejnerová munice naplněná infikovanými vektory (komáři, blechy apod.) či individuální sabotážní nebo teroristické prostředky používané např. zpravodajskými službami (injekční stříkačky nebo infikované předměty denní potřeby).

BZ se obvykle skládají ze dvou hlavních komponent. Za prvé je to tedy **B-agens**. Tu představují mikroorganismy (nebo i jejich produkty) schopné vyvolat infekční onemocnění či otravy fauny, flory a zejména lidí. Sem patří zejména zástupci bakterií, virů.

Většina B-agens se vyskytuje právě v kapalně či pevné formě. Ideální velikost částic je 1-5 μm . Takto velké části dobře sedimentují v alveolech a rozšíří se na větší vzdálenosti.

Stav biologických arzenálů a výzkum v této oblasti redukuje Úmluva o biologických a toxinových zbraních. (BTWC)

Pro teroristické zneužití se hodí např. tyto B-agens:

Z bakteriálních:

- *Bacillus anthracis* (antrax)
- *Yersinia pestis* (černý mor)
- plicní forma Tularémie
- Brucelóza

¹ S výjimkou Japonska, které muselo po Chabarovském procesu v Rusku v roce 1946 odhalit a zničit svůj výzkumný program i arzenál.

- Břišní tyfus
- Cholera

Z virových:

- Variola (Pravé neštovice)
- Hemoragické horečky (Ebola, Lassa, Dengue)

Z toxinů:

- botulotoxin (produkt bakterie *Clostridium botulinum*)
- Tetanus toxin (*Clostridium tetani* - bakterie)
- Shigela disenterie toxin (*Shigella dysenteriae*, bakterie úplavice)
- Staphylococcus enterotoxin B (*Staphylococcus aureus* -Zlatý Stafylokok)

1.2.4 Biologický terorismus

Biologický terorismus za použití B-agens je založen (stejně jako u CHOL) na zneužití resp. neautorizovaném použití existujících vojenských arzenálů, tj. zcela konkrétních bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a jejich klíčových komponent, získaných krádeží či nezákonným obchodem z vojenských infrastruktur, tj. základen, skladových zařízení, výrobních závodů a transportů.¹ I přesto, že se jedná o důsledně hlídaný strategický materiál a podobně jako u CHZ a chemického terorismu lze uvést vesměs podobné důvody, proč nebyli ve větší míře BZ dosud použity, nelze vyloučit, že k tomu v budoucnosti nedojde. Navíc tyto zdroje potencionálních BZ nejsou jediné možné. Je známo několik relativně úspěšných útoků za použití B-agens, respektive toxinů², založených na využití jiných než vojenských zdrojů.

Co se tedy materiálních zdrojů bioteroristických útoků s použitím ZHN týče, jsou pro všechny ZHN stejné. Tedy potencionální zdroje BZ jsou analogické se zdroji CHZ uvedených v kapitole o chemickém terorismu (*1.2.2 Chemický terorismus*). Již zmiňované útoky či pokusy o ně byli provedeny s využitím nezbraňových materiálů,

¹ Matoušek, *Biologické zbraně*, s. 154

² viz přílohy, poznámky, 2.

legálně získaných či pocházejících z vlastní výroby, která je díky vědecko-technickému pokroku a otevřenému přístupu k informačním zdrojům možná.

Situace s BZ je komplikovaná. Není přesně známo zda-li některé země vlastní biologické arzenály a pokud ano není známé množství ani druhy zbraní. Existuje sice Úmluva, ale kvůli její nedostatečnosti není známo, zda-li některé země neuskutečňují ofenzivní biologický program.

BZ poskytují jisté výhody. Zejména je zdůrazňována jejich ekonomická účinnost - tedy nízká cena a vysoký účinek. Za ideálních podmínek mohou být účinky BZ téměř srovnatelné s účinkem jaderných zbraní. A také primitivní formy BZ jaké byli již použity nevyžadují až tak rozsáhlé prostředky pro produkci. BZ lze vyrábět s relativně malými finančními náklady v běžných farmaceutických továrnách s mikrobiologickou laboratoří a jejich aplikace ve formě aerosolu je možná i s rozprašovači určenými pro zemědělství.¹ V souvislosti se současným rizikem bioterorismu a jeho charakterem se dá předpokládat, že teroristé jsou schopni spíše diverzních akcí a lokálního použití², které nevyžaduje tak vysoké materiálně-technologicko-personální zázemí.

Základní nevýhodou BZ je jejich nevyzpytatelnost, co se rozsahu a efektu týče. Agresor by se mohl snadno stát obětí svého činu a je téměř jisté, že teroristé nejsou zatím schopni produkce geneticky modifikovaných speciálních vakcín pro vlastní ochranu.

1.2.5 Jaderný a radiologický terorismus

Vzhledem k účinkům takového nástroje ozbrojeného násilí, jakým by bylo např. improvizované nestandardní jaderné výbušné zařízení se dá předpokládat snaha velkých teroristických skupin jej získat. Útoky jaderného a radiologického terorismu patří tedy také k očekávaným, nicméně zatím nejméně pravděpodobným formám.³ Při jaderném a radiologickém terorismu je obyvatelstvo ohroženo ionizujícím zářením vznikajícím při

¹ Štětina, *Medicína katastrof*, s. 225

² Prymula, s. 90

³ Matoušek, *Jaderné zbraně a radiologické materiály*, s. 164

rozpadu (přeměně) jader radioaktivních látek. Záření obsahuje proud fotonů (záření gama, rentgenové záření) nebo částic alfa, beta či neutrony. Podle toho jaké částice záření obsahuje má i určité vlastnosti co se vlivu na organismus a ochrany - odstínění záření týče.

Rozsah poškození organismu je dán zejména dávkou záření, rozsahem ozáření a složením radioaktivního spektra - typ záření. Jakkoliv jsou pro negativní účinek využitelné zářiče emitující záření gama (které má relativně velký dosah), pro vnitřní ozáření tělesných orgánů při inhalaci a ingestci radioaktivních materiálů jsou nejnebezpečnější (a pro teroristické použití nevhodnější) radionuklidy emitující záření beta s kratším dosahem nebo záření alfa s nejkratším dosahem.¹

Pojem jaderný terorismus představuje použití jaderného výbušného zařízení, které vyvolá všechny známé doprovodné ničivé jevy jaderného výbuchu: rázová tlaková vlna následovaná podtlakovou fází a sekundární účinky rázové vlny - padající a létající trosky, ionizující záření tvořené zářením gama a tokem neutronů², tepelné a světelné záření, požár či u silnějších náložích až ohnivá smršť a radioaktivní spad. Radiologický terorismus je termín používaný pro zneužití radionuklidů k teroristickým účelům.

Stejně jako u předcházejících dvou forem CBRN terorismu i u terorismu jaderného a radiologického se, při uvažování o zdrojích a jeho formách, uvažuje několik možných scénářů:

1) Zneužití existujících jaderných arzenálů - zbraní a jejich součástí. Opět je jako největší riziko vnímán přístup k vyřazeným zbraním, určených k likvidaci řadou mezinárodních smluv a dokumentů o jaderném odzbrojení, zákazu jaderných zkoušek a nešíření jaderných zbraní. Vzhledem ke strategickému, přísně monitorovanému a chráněnému charakteru teroristy potencionálně žádaných komodit je tato forma nejméně pravděpodobná.

2) Terorismus s použitím radionuklidů a improvizovaných jaderných náložích se jeví jako mnohem reálnější forma útoku. Předpokládá se využití prostředku modelu

¹ Navrátil, *Základy medicíny katastrof*, kap. 6.2.3

² Označuje se jako pronikavá radiace.

radiologické zbraně, tedy jakýkoliv prostředek použitelný k rozptýlení radionuklidů.¹ Prakticky by se mohlo jednat o nádobu s náplní radionuklidů aplikovanou v zamýšleném prostoru ve formě miny, nálože apod. Pro takovýto mechanismus se užívá označení „špinavá puma“.

K výrobě improvizované jaderné nálože by teroristé museli získat dostatek zbraňově čistého plutonia (WG Pu - *weapon grade*) či vysoce obohaceného uranu (HEU - *highly enriched uranium*). V případě potenciálních úderů jaderného terorismu lze uvažovat nejpravděpodobněji primitivní štěpnou nálož na bázi U-235.² To rozhodně není nemožné, vzhledem k fungujícímu černému trhu s těmito a podobnými materiály. Hlavním problémem konstrukce primitivního jaderného výbušného zařízení není ani tak technologická náročnost ale fakt, že základní princip, tedy rozdělení nadprahového množství štěpného materiálu na menší části, které se poté detonací spojí, je velmi nebezpečný. Nicméně, odhaduje se že i menší skupina zkušených specialistů by byla s to zkonstruovat takový prostředek.³

3) Radiologický terorismus formou násilně vyvolaných havárií na jaderných zařízeních. Těmi na něž by teroristé mohli nejpravděpodobněji zacílit svůj útok jsou zejména pracující jaderné reaktory a závody pro zpracování a uložení radiotoxického materiálu. Reaktory jsou sice velmi dobře a bezpečně konstruovány a vojensky střeženy, nicméně zejména ty starší z nich, nejsou stavěny na zásah např. balistickou střelou či silnou náloží. V úložištích je zase uloženo velké množství radioaktivního materiálu a tato zařízení nejsou tak dobře konstruována a zabezpečena jako fungující reaktory.

Situaci a dění okolo jaderných zbraní, zkoušek a arzenálů reguluje řada mezinárodních smluv. Mezi ty nejdůležitější patří Smlouva o úplném a všeobecném zákazu jaderných zkoušek (*Comprehensive Test Ban Treaty - CTBT*) jež je od roku 1996 otevřena k podpisu, nebo Smlouva o nešíření jaderných zbraní (*Treaty on the Non-proliferation of Nuclear Weapons - NPT*). Existují země, které dodnes nepodepsaly

¹ Matoušek, *Jaderné zbraně* s. 162

² Navrátil, kap. 5.4.3

³ Matoušek, *Jaderné zbraně*, s. 165

(např. Indie, KLDR či Pákistán) nebo neratifikovaly (USA, Čína, Egypt, Izrael, Irák aj.) CTBT ani NPT (Izrael, Pákistán, Indie). V souvislosti s NPT vznikla Mezinárodní agentura pro atomovou energii (MAAE, *International Atomic Energy Agency - IAEA*) se sídlem ve Vídni, jež má na starosti verifikaci smlouvy a kontrolu nad nakládáním s radioaktivními materiály a opatření jaderné bezpečnosti

V souvislosti s implementací principů smluv v ČR působí Státní úřad jaderné bezpečnosti (SÚJB) s Odborem pro kontrolu nešíření ZHN s vyčleněným oddělením pro jaderné zbraně, respektive jejich nešíření. SÚJB se zabývá také otázkami mírového využití jaderné energie a sdružuje pod sebe i odbory vykonávající dohled, výzkum a ochranu před CHZ a BZ. Národní legislativu v dané oblasti tvoří zejména Zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon (o mírovém využití jaderné energie a ionizujícího záření), Zákon č. 552/1991 Sb. o státní kontrole a Soubor vyhlášek SÚJB o evidenci a kontrole jaderných materiálů a o dalších otázkách při realizaci uvedených zákonných norem.

1.3 Krizová připravenost zdravotnictví

Zvládnutí následků události jež by vznikla po teroristickém použití výbušných, chemických, biologických, jaderných či radiologických zbraní proti civilnímu obyvatelstvu vyžaduje aplikaci speciálních postupů a opatření. Zpracování těchto postupů, jejich nácvik a případnou efektivní aplikaci do záchranného řetězce má zajistit krizová připravenost zdravotnictví. Tou je myšlena schopnost poskytovatelů zdravotnických služeb - zdravotnických zařízení - zajistit poskytování nezbytné zdravotní péče obyvatelstvu místně příslušného správního celku za krizových stavů a za mimořádných událostí, v kontinuitě zásad pro poskytování zdravotní péče odborně způsobilými pracovníky.¹

¹ Hlaváčková et al., *Krizová připravenost zdravotnictví*, s. 22

1.3.1 Základní pojmy

•záchranný řetězec: Vyjadřuje požadavek rychlosti a návaznosti péče na vznik příhody a postižení zdravý v tomto pořadí: událost-neodkladná laická první pomoc-přivolání odborné pomoci (tísňové volání) - odborná pomoc (ZZS) - transport do zdravotnického zařízení - přijetí do zdravotnického zařízení a následná péče (resuscitační, intenzivní, operační zákrok, hospitalizace, vyšetření) - konečný výsledek (uzdravení - s event. rehabilitací, smrt).

•mimořádná událost (MU): Je škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy nebo havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek, životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací. Úzce s tímto pojmem souvisí pojmy Katastrofa a Hromadné neštěstí.

•Katastrofa: Je vážné narušení funkce a stability společnosti působící velké ztráty a škody, které přesahují možnosti postiženého správního celku situaci zvládnout vlastními zdroji. Náhle vzniklá mimořádná událost velkého rozsahu, kdy řešení situace může být úspěšné jenom tehdy, uplatní-li se koordinovaný postup záchranných složek pod řízením správních úřadů a obcí.

Charakteristické rysy události:

- více než 50 postižených (nezáleží na míře postižení)
- vzniká náhle a nečekaně
- panika, stres, emoční vytíženost
- nedostatek času, materiálu a personálu

•Hromadné neštěstí (HN): MU, která má za následek náhlý vznik většího počtu postižených (více než 10). Místní střediska záchranné služby nejsou schopna řešit kapacitně tento stav a likvidace události vyžaduje aktivace havarijních či krizových plánů (HP, KP) a aplikaci postupů medicíny katastrof. V tomto případě se jedné o HN rozsáhlé.

Mírnější variantou je HN omezené: MU s max. 10 postiženými, z toho jedním těžce. Nevyžaduje aktivaci TP. Řešeno součinností několika výjezdových skupin.

- **Krizová situace:** situace nebezpečí, kdy je vyhlášen krizový stav

- **Krizové stavy:** právní stavy vyhlášené k rozšíření pravomocí správních úřadů k řešení následků krizové situace:

- a) hejtmanem kraje (v hl. m. Praha primátorem) při stavu nebezpečí
- b) vládou (při časovém prodlení i premiérem) při nouzovém stavu
- c) parlamentem ČR při válečném stavu a stavu ohrožení státu

1.3.2 Krizová připravenost - orgány a nástroje

Za krizovou připravenost celého bezpečnostního systému České Republiky odpovídá vláda svojí politikou v této oblasti, jež je obecně vymezena a charakterizována **Bezpečnostní strategií státu**. Cílem bezpečnostního systému je: zajišťování bezpečnosti ČR, ochraňování a prosazování životních, strategických i dalších významných zájmů ČR, řízení a koordinace činnosti jednotlivých prvků při zajišťování bezpečnostních zájmů ČR v době přímé hrozby nebo při vzniku krizové situace. Tento systém je tvořen příslušnými prvky zákonodárné, výkonné a soudní moci, prvky územní samosprávy a právníckými či fyzickými osobami, které mají odpovědnost za zajištění bezpečnosti ČR. Struktura bezpečnostního systému zahrnuje zejména: prezidenta ČR, Parlament ČR, vládu ČR, Bezpečnostní radu státu (BRS) s jejími pracovními orgány, ústřední správní úřady (ÚSU), krajské a obecní úřady a jejich výkonné orgány krizového řízení. Dále pak ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, zpravodajské služby, záchranné sbory, záchranné služby a havarijní služby.¹

Hlavními *gestory* bezpečnostní politiky v oblasti krizového řízení jsou jako ústřední správní úřady v případě vnitřního ohrožení ministerstvo vnitra (MV), v případě vnějšího ohrožení ministerstvo obrany (MO) a dále také ministerstvo zdravotnictví (MZ). Za krizovou připravenost ve svých okresech dále odpovídají správní úřady krajů a obcí s rozšířenou působností. Ty jsou **orgány krizového řízení (OKŘ)** a ke zvládnutí krizových stavů uplatňují tyto OKŘ krizová opatření.

¹ *Bezpečnostní strategie státu*, odd. V a VI

MZ jako ústřední správní úřad je ve své působnosti nositelem státní zdravotní politiky, ústředním orgánem státního zdravotního dozoru v ochraně veřejného zdraví a nositelem odpovědnosti za připravenost systému zdravotnictví v bezpečnostním systému státu k řešení úkolu zajištění zdravotní péče o postižené mimořádnými událostmi velkého rozsahu.¹

V oblasti krizového řízení tedy existují:

- a) úřady se svými statutárními představiteli - OKŘ
- b) pracovní orgány těchto úřadů, jimiž jsou bezpečnostní rady (BR) a krizové štáby (KŠ).

BR - státní (BRS), krajské (BRK) mají poslání v oblasti plánování, připravenosti a prevence potenciálního nebezpečí. Zřizují tzv. odborné pracovní skupiny. KŠ jsou určeny k řešení a zvládnutí již vzniklých MU v reálném čase. Jsou zřizovány krizové štáby velitelů zásahu, KŠ kraje či správního úřadu s územní působností (např. KŠ krajské hygienické stanice - KHS), KŠ ústředních úřadů (KS MZ, MV) a ústřední KS (ÚKS) či KŠ právnických osob (KŠ nemocnic a ZZS)

- c) Jako nástroj pro ověření práce pracovních orgánů a celého systému krizové připravenosti slouží cvičení (operační, taktická, strategická, štábní, cvičení sil a prostředků - cvičení Integrovaného záchranného systému - IZS = taktická).

¹ Hlaváčková., s. 28

Nezbytným a komplikovaným nástrojem krizové připravenosti je systém krizového a havarijního plánování. Krizové plánování je především nástrojem přípravy na předvídatelné krizové situace.¹ Tento proces zajišťují již zmíněné pracovní orgány OKŘ. Produkty tohoto procesu jsou mimo jiné:

1) Havarijní plán (HP):

- zpracovává HZS kraje
- pro řešení MU, jež vyžadují vyhlášení třetího nebo zvláštního stupně poplachu
- prostředek územních správních úřadů k vytvoření a utřídění postupů pro prováděné záchranné a likvidační práce v souvislosti s MU
- spolu s katalogem typových činností IZS spadá do dokumentace IZS
- zajišťuje oblast MU, při nichž je nutné vyhlásit příslušný poplachový stupeň. Tyto mohou probíhat v rámci krizových situací či mohou být jejich samotnými příčinami.
- Obsahem HP je složení havarijního štábu, proces vyrozumění a varování, evakuace a ukrytí, záchranné, likvidační a asanační práce.

Součástí HP je traumatologický plán (TP), který je pro zdravotnický úsek krizové připravenosti zásadním dokumentem. Je v něm podchyceno poskytování neodkladné zdravotní péče při hromadném postižení osob v důsledku MU. Účelem je připravenost na zajištění zdravotnické pomoci při řešení MU.² Jinak řečeno: „Nástrojem zdravotnictví uvnitř havarijního plánu správního celku je traumatologický plán, řešící potřeby zdravotní péče a možnosti poskytovatelů při výskytu hromadného postižení osob.“³ Zpracovatelem TP je zdravotnický útvar správního úřadu oblasti (tedy kraje) či jednotliví poskytovatelé zdravotní péče. Součástí TP jsou informace o řízení střediska, o podmínkách vyhlášení TP, o řízení zásahu, o prostředcích pro zásah a přílohy obsahující řadu podstatných informací (plán vyrozumění a svolání, seznam členů KŠ např. územního střediska ZZS, přehled sil a prostředků, harmonogram dostupnosti, kapacity lůžkových zařízení aj.)

¹ Hlaváčková, s. 32

² tamtéž

³ Štorek, v: Hlaváčková, s. 65

2) Krizový plán

Krizové plány jsou dokumenty zpracované správními úřady - OKŘ, obsahující souhrny krizových opatření a postupů stanovených k řešení krizových situací při uplatnění pravomocí OKŘ k zajištění řešení krizových situací. Jejich součástí je plán obrany, typový plán konkrétních krizových situací a plán krizové připravenosti (jejichž zpracovateli jsou zdravotnická zařízení). KP je vytvářen a prověřován v době, kdy nehrozí MU či KS. Opakem k tomuto je operační plán, vytvářený přímo v průběhu MU. Je to plán pro ozbrojené složky, záchranné a havarijní sbory, vybraná zdravotnická a sociální zařízení. Oblast krizového plánování a plánu se vztahuje na oblast událostí, u nichž je nutné vyhlášení příslušného krizového stavu.

O správnou aplikaci postupů krizového plánování a řízení se stará krizový management (KM) příslušného souboru, např. kraje či ZZS. Představitelem KM ZZS je ředitel konkrétního ÚSZS, respektive ředitelství jehož částí je krizový útvar a jeho krizový štáb.

1.3.3 Obecná činnost ZZS při MU

Při řešení následků civilní nevojenské MU se jako poskytovatelé zdravotní péče uplatňují tři základní subjekty. Jako poskytovatel přednemocniční neodkladné péče (PNP) příslušná ZZS, nemocnice jako poskytovatelé následné nemocniční a odborné péče a jako orgány ochrany veřejného zdraví (OOVZ) KHS a jejich podřízená pracoviště.

Veškeré organizační a odborné aktivity ZZS v místě MU musí v záchranném řetězci navazovat na nemocniční odbornou péči a probíhat pod supervizí orgánu ochrany veřejného zdraví.¹ Tyto složky při své práci uplatňují zásady, poznatky a postupy z multidisciplinárního oboru „medicína katastrof“. Tento obor tvoří znalosti z oboru urgentní medicína a také poznatky dalších důležitých nelékařských oborů, jež jsou nezbytné ke vzniku komplexní, adekvátní, odborné platformy. Těmito dalšími obory je například psychologie, chemie, toxikologie, radiologie či informační

¹ Hlaváčková, s. 119

technologie a management. Při provádění záchranných a likvidačních prací k odstranění následků MU, ZZS (a ostatní zdravotnické subjekty) aplikuje do záchranného řetězce poznatky a principy medicíny katastrof.

Velitelem zdravotnického zásahu se stává první lékař, eventuálně záchranář, který dorazí na místo MU.¹ Tento je povinen řídit se pokyny velitele zásahu (nejčastěji velitel jednotek požární ochrany HZS). Jeho primárním úkolem je posouzení charakteru situace, přičemž je nutné se zaměřit na následující:

- typ MU a vzniklých postižení: nehoda, intoxikace, superterrorismu
- důraz na posouzení sekundárních rizik pro záchranáře i postižené
- následný rozvoj a šíření následků MU
- charakter postižené oblasti (přístup, nebezpečí, členitost aj.)

Informace předává na zdravotnické operační středisko (ZOS) ZZS, které spolupracuje s operačním a informačním střediskem (OPIS) Integrovaného záchranného systému (IZS).

Jako další následuje organizace procesu posouzení postižených - tedy třídění (triage) - k získání přehledu o počtu a charakteru postižených a posouzení kapacit ZZS. Obvyklým třídícím schématem je systém **START**², vhodný i pro záchranáře nezdravotníky (příslušníci HZS). Po organizaci systému třídění následuje určení průběhu záchranné akce. Velitel musí rozhodnout o pozicích personálu a prostředků, o rozsahu poskytované péče a o organizaci transportů z místa MU k navázání další odborné péče. Určuje shromaždiště raněných, místo pro triage a dekontaminaci, pro ošetření a pro odsun ošetřených a místo pro shromáždění zemřelých. Rozsah zdravotnické péče se rozděluje na základní pomoc a pozdější rozšířenou terapii. Provádí se třídění, zajišťování VF, protišoková terapie a analgezie, stavění krvácení a transport.

Důležitým principem při organizaci práce na místě MU je princip zónování, jež má na starosti velitel zásahu. Ten musí rozdělení oblasti MU na zóny určitého charakteru konzultovat s veliteli dalších základních složek IZS: ZZS a PČR, jelikož tyto

¹ tamtéž, s. 116

² viz přílohy

působí v jednotlivých zónách.¹ ZZS působí ve většině případů právě v tzv. bezpečné zóně (vnější zóna). Nejvíce úkolů při likvidaci následků HN a MU mají technické složky IZS - zejména HZS a Armáda ČR (...) Základním pravidlem je, že ZZS provádí odbornou zdravotnickou první pomoc teprve po zajištění a ohraničení prostoru MU příslušníky technických složek (...), zejména při zamoření prostoru toxickými látkami.²

V případě zasažení CHOL je nutné odhadnout závažnost a zdravotní riziko, jež CHOL představuje. Faktory, které toto ovlivňují jsou:

- druh CHOL a její vlastnosti (užívá se klasifikace **HAZMAT** či cedulky ve tvaru kosočtverce s piktogramem nebezpečí)³
- množství CHOL
- charakter terénu a povětrnostní situace

Je-li látka perzistentní a transmisibilní, tedy existuje-li u ní možnost přenosu a kontaminace, záchranné týmy setrvávají v bezpečné zóně proti větru a při zásahu použijí speciální osobní ochranné pomůcky a prostředky.⁴ (PIO - prostředky individuální ochrany: maska chránící dýchací cesty, rukavice, plášť - ochranný oblek, obuv, brýle). Speciálním postupem pro základní a rozšířenou resuscitaci a péči poskytovanou v zóně kontaminace je modifikovaný systém ABC nazývaný **TOXALS**. V tomto systému speciálně vycvičení a ochrannými pomůckami vybavení lékaři a záchranáři urgentní medicíny vstupují i do nebezpečné zóny - zóny kontaminace. Zde se jejich postup omezuje na základní ABC systém - zajištění VF - a podávání antidot dle typu zjištěné škodlivé látky. Pro tyto účely jsou připraveny již naplněné stříkačky se základními léky (diazepam, atropin, adrenalin, lidokain, ketamin, atd.). Informace o CHOL a příslušných škodlivých účincích, první pomoci a antidotech je možné nalézt buď v havarijních kartách, které jsou součástí havarijních plánů či je získat např. z Toxikologického informačního střediska (TIS) Kliniky nemocí z povolání Všeobecné fakultní nemocnice v Praze. TIS provozuje i antidotární depo s možností transportu léčiv.

¹ viz přílohy, obr. 1; Různé sektory místa zásahu MU a poplachové stupně definuje vyhláška č. 328/2001 Sb. o některých podrobnostech zabezpečení IZS

² Štětina, s. 135

³ viz přílohy

⁴ Hlaváčková, s. 125

V případě vysoce virulentních nákaz (VVN), jež připadají v úvahu při vzniku epidemie či v případě bioterorismu je nutná hospitalizace na specializovaném pracovišti - infekční klinice. Tato oddělení mají různá stupně vybavení a ochrany vycházející z rozdělení B-agens dle stupně rizika.¹

Při radiačních poraněních je nutno spolupracovat s dozimetristy, určit charakter zdroje, typ expoziční situace a míru nebezpečí. Zvážit charakter zdravotnického zásahu. Je nutné provést dekontaminaci, aplikovat antidota (TIS) a zajistit VF a transport na specializované pracoviště - Středisko speciální zdravotní péče - SSZP- Je možné využít konzultaci se SÚJB. Je důležité si uvědomit, že postižený je po skončení expozice „bezpečný“ - tedy, že nepřestavuje riziko pro zasahující záchranáře. Případný přenos kontaminace nemůže vést k dávkám ohrožujícím zdraví.² To ovšem nevyklučuje použití ochranných pomůcek. Při povrchové kontaminaci je třeba dát pozor na neporušení kožní integrity zraněného.

¹ BSL = biological safety level

² Hlaváčková, s. 130

2. CÍL PRÁCE

Cílem této práce je kromě základního teoretického poznání související problematiky popsat a analyzovat situaci v přípravě ZZS Jčk na mimořádné události vzniklé po teroristickém útoku danými CBRN prostředky, tedy chemickými otravnými látkami, B-agens a radiologickými materiály, a tím otevřít možnost a poskytnout vstupní informace pro další event. vyhodnocování a zlepšování kvality této přípravy a naznačit další možné směry výzkumu. Záměrem je tedy zmapování situace v oblasti krizového plánování a provádění taktických cvičení na konkrétní MU unikátního charakteru, jež vznikají po útoku CBRN prostředky. Předmětem výzkumu je tedy krizové plánování - činnost a cvičení ZZS Jčk na konkrétní situaci.

3. METODIKA

3.1 Výzkum a výzkumný soubor

Výzkumná část této práce byla realizována přístupem kvalitativního výzkumu. Výzkumný soubor představovaly:

- a) dokumenty pracovně nazvané jako „výchozí“, tedy ty, které určují nebo by měli určovat charakter činností ZZS Jčk v oblastech plánování a činnosti. Jsou to zejména dokumenty z archivu ZZS Jčk event. HZS Jčk: katalogový soubor typové činnosti integrovaného záchranného systému 01 (KSTČIZS 01) - Uskutečněné a ověřené použití radiologické zbraně a KSTČIZS 05 - Nález předmětu s podezřením na přítomnost B-agens nebo toxinů, havarijní plán jaderné elektrárny Temelín (VHPJET), traumatologický plán (TP) ZZS Jčk, směrnice ZZS: č. 1.18 činnost „Biohazard teamu“
- b) dostupná dokumentace ke cvičením

3.2 Metodický postup

- 1) získání podkladů
- 2) prostudování dokumentů, vytvoření výzkumných otázek
- 3) analýza „výchozích“ dokumentů
- 4) analýza dokumentů ke cvičením

Na dokumenty byly aplikovány příslušné sady otázek.

- 5) závěr

Z důvodu komplexnosti a ujasnění situace považuji za nutné na tomto místě uvést poznámku, že doplňkovou, avšak významnou součástí získávání podkladů a zpracování dat a tím i celého výzkumu byly konzultace s příslušnými pracovníky a odborníky v daném oboru, jež poskytly cenné odpovědi a výrazně přispěly k poznání situace. Jsem

si plně vědom toho, že *jakési nestandardizované konzultace či rozhovory* nejsou standardní a explicitní metodou kvalitativního výzkumu, nicméně vzhledem k omezené možnosti přístupu k dokumentaci bylo uchýlení se k této formě spolupráce nezbytným a zcela přirozeným krokem.

K poznání situace bylo použito dvou sad výzkumných otázek:

SADA 1: oblast *DOKUMENTACE*

- 1) Má ZZS Jčk nějaký orgán, či útvar zodpovědný za krizovou přípravu?
- 2) Má ZZS Jčk vypracované dokumenty pro případy jednotlivých forem CBRN terorismu? Pokud ne:
- 3) Z jaké dokumentace by tedy ZZS Jčk vycházela pro případ CBRN terorismu?
- 4) Je z dokumentace zřejmé, jak má ZZS Jčk v konkrétních situacích postupovat?

SADA 2: oblast *CVIČENÍ*

- 1) Jaká cvičení IZS za posledních 5 let proběhla?
- 2) Bylo některé z nich zaměřené přímo na problematiku CBRN terorismu? Pokud ne:
- 3) Měla některá z nich alespoň blízko k tématice CBRN terorismu?
- 4) Jakou roli ve vybraných cvičeních sehrála ZZS Jčk?
- 5) Byli ve cvičeních zahrnuti určené povinnosti, úkoly - aspekty?
- 6) Jaký je plán dalších cvičení?

4. VÝSLEDKY

Po prostudování příslušných dokumentů a hledání odpovědí na určené otázky se situace v jednotlivých oblastech jeví následovně.

V oblasti dokumentace:

- 1) Má ZZS Jčk nějaký orgán, či útvar zodpovědný za krizovou přípravu?

Ano. Od **1. července 2010** byl na ZZS Jčk ustanoven **Útvar krizového řízení ZZS Jčk** zodpovědný mimo jiné za krizové plánování a přípravu. Před uvedeným datem působil pouze tzv. krizový management.

- 2) Má ZZS Jčk vypracované dokumenty pro případy jednotlivých forem CBRN terorismu?

ZZS Jčk nemá vypracované **žádné konkrétní podklady** pro postupy týkající se charakteristických MU souvisejících s **jednotlivými formami** CBRN terorismu a pro postupy v těchto originálních situacích.

- 3) Z jaké dokumentace by tedy ZZS Jčk vycházela pro případ „MU CBRN terorismu“ a co tyto dokumenty obsahují?

ZZS Jčk by v případě „MU CBRNE terorismu“ vycházela zejména z těchto dokumentů:

Vlastní Traumatologický plán ZZS Jčk (TP):

- Je součástí havarijního plánu Jihočeského kraje. Základní dokument krizové připravenosti ZZS Jčk pro několik různých situací.

- **V odborné části** mimo jiné:
 - Obsahuje základní obecné informace a postupy pro události úrazového a toxického charakteru, termického traumatu, epidemie, povodně, pro výskyt radiace a VNN (vysoce nebezpečné nákazy = VVN).
 - Zabývá se mimo jiné součinností se složkami IZS, základními kompetencemi a z nich vyplývajícími požadavky ZZS na další složky (PČR, HZS), poskytováním zdravotní péče na místě MU, tříděním a transportem postižených.
 - Upravuje složení speciální výjezdové skupiny pro VNN
 - Definuje aktivační stupně.

Dokumentace IZS:

- **KSTČIZS 01** - Uskutečněné a ověřené použití radiologické zbraně:
 - V obecné části společné pro všechny složky IZS charakterizuje MU. Tato TČ přímo počítá s teroristickým útokem a zneužitím radiologických materiálů teroristy. Pro tuto událost určuje zvláštní stupeň poplachu.

- **KSTČIZS 05** - Nález předmětu s podezřením na přítomnost B-agens nebo toxinů, který mimo jiné:
 - v obecné společné části
 - Definuje ZZS jako „další subjekt“, který bude velitel zásahu žádat o spolupráci.
 - Definuje B-agens, toxiny a samotný charakter MU (viz dále).

- v části určené pro ZZS
 - Hovoří o kompetencích ZZS (obecných), respektive odkazuje na legislativní normy. Dále o silách, prostředcích a úkolech a o součinnosti ZZS s dalšími složkami IZS.
 - Uvádí přehled legislativních předpisů týkajících se této problematiky (tedy ZZS při MU).
- KSTČIZS 03 - Oznámení a nález výbušného předmětu, KSTČIZS 09 - MU s velkým počtem raněných a obětí
 - Další event. aplikovatelné dokumenty IZS.

Další dokumentace ZZS:

- **Vnější havarijný plán jaderné elektrárny Temelín:**
 - jeho součástí je TP, který je nevyhovující a v nejbližší době bude přepracován a rozšířen a konkrétní postupy PNP v případě radiačního ohrožení.
- **směrnice č. 1.18 o činnosti Biohazard týmu (BT) jako speciální výjezdové skupiny (VS) pro VVN:**
 - Upravuje složení týmu jeho vybavení, indikaci k nasazení, podmínky aktivace činnost posádky a četnost cvičení.
 - součástí týmu je 5 řidičů, 5 SZP, epidemiolog a infekcionista. Každý člen týmu je vybaven vlastními OOP. Pro zásah má tým k dispozici 2 vozidla, jež ale nejsou speciálně vyčleněna a před výjezdem je tedy třeba modifikovat dvě běžná vozidla. Navíc s těmito vozidly/vozidlem vyjíždí také tzv. podpůrné logistické vozidlo, jehož posádku tvoří řidič a SZP bez OOP. Dále má tým k dispozici mimo jiné kombinované filtry a dýchací masky, návleky, ventilační jednotky Jupiter, ochranné obleky Tyvec, izolační vak pro transport pacienta (biovak), obličejové štíty, desinfekce, rozprašovače, rukavice, prostěradla aj.

- Na výjezd má skupina 1 hodinu od aktivace ZOS (prostřednictvím epidemiologa KHS)
- **směrnice č. 1.06 pro HN:**
 - Mimo jiné řeší vyskladnění materiálu, vyčlenění speciálních vozidel a v rámci kraje určuje čtyři specializovaná střediska ZZS pro řešení následků HN.
- 4) Je z dokumentace zřejmé, jak má ZZS JČK v konkrétních situacích postupovat?

Ano, ale pouze částečně.

- **Vlastní Traumatologický plán ZZS JČK (TP):**
 - Udává že: „Zdravotničtí pracovníci nezasahují bez speciálního vybavení v prostředí, kde jim hrozí bezprostřední nebezpečí ohrožení života a zdraví a kde je nutné nasazení speciálně vybavených a školených skupin.“
 - Pro některé jednotlivé druhy událostí uvádí postupy a priority při poskytování zdravotní péče a další nařízení týkající se např. transportu:
 - intoxikace: prioritní zamezení další expozici toxickým látkám a zajištění VF: obnovení průchodnosti DC, resuscitace, sejmutí oděvu, výplach očí, dekontaminace povrchu těla, podání kyslíku při dechových obtížích a podání antidot, transport.
 - radiace: uvedeno pouze doporučení symptomatické léčby a transportu k následné péči a odkazuje na seznam SSZP a plán spojení a obecné složení posádek v případě havárie v jaderné elektrárně Temelín
 - výskyt VNN: obsahuje pouze složení speciální výjezdní skupiny pro výskyt VNN a odkazuje na speciální interní předpis ZZS 1.18 Činnost Biohazard týmu
- **KSTČIZS 01:**
 - ZZS má povinnosti poskytnout transportní prostředky dle TP (vozidla, LZS), lékaře, který provede třídění, na základě zdravotního stavu, charakteru zranění

doporučí způsob provedení dekontaminace a rozhodne o cíli následného transportu (spádové nemocniční zařízení, SSZP)

- úkoly sil a prostředků ZZS:
 - Posoudit vhodnost shromaždiště raněných.
 - Poskytnout PNP zraněným v prostoru shromaždiště.
 - Rozhodnout, zda povolat pomoc z krajů, případně ze zahraničí.
 - Rozdělit zraněné dle charakteru a závažnosti poranění.
 - Zajistit transport zraněných do spádových zdravotnických zařízení.
 - Definuje OOP: roušky a ochranné rukavice
 - ZOS: informuje spádová zařízení o transportu ozářených a potenciálně kontaminovaných osob, zajišťuje komunikaci se SSZP
 - Na závěr udává, že do SSZP je nutné převážet již dekontaminované pacienty.¹

- **KSTČIZS 05:** Uvádí obecný nástin činnosti složek IZS ve třech variantách. Kompetence, síly a prostředky, úkoly a činnosti formulovány v tomto dokumentu mají více méně obecný charakter:

- Pro plnění úkolů této typové činnosti je využito ZOS ZS, výjezdových skupin a LZS.
- Zajišťují PNP, kapacity pro převoz osob k dalšímu odbornému ošetření, zajišťují léky kontaminovaným a potenciálně kontaminovaným osobám.
- Při tom posádky využívají osobních ochranných pomůcek a izolačních ochranných prostředků.
- Pracovníci ZZS nepřetržitě koordinují a konzultují svou činnost s OOVZ (přímo) a dalšími složkami IZS (prostřednictvím ZOS ZZS a OPIS IZS).

- **směrnice č. 1.18 o činnosti Biohazard týmu jako výjezdové složky pro VVN:**

- Na místě zásahu figuruje jako podpůrná složka zajišťující VF pacienta a zejména jeho zajištění a bezpečný transport na specializované pracoviště, kterým je buď

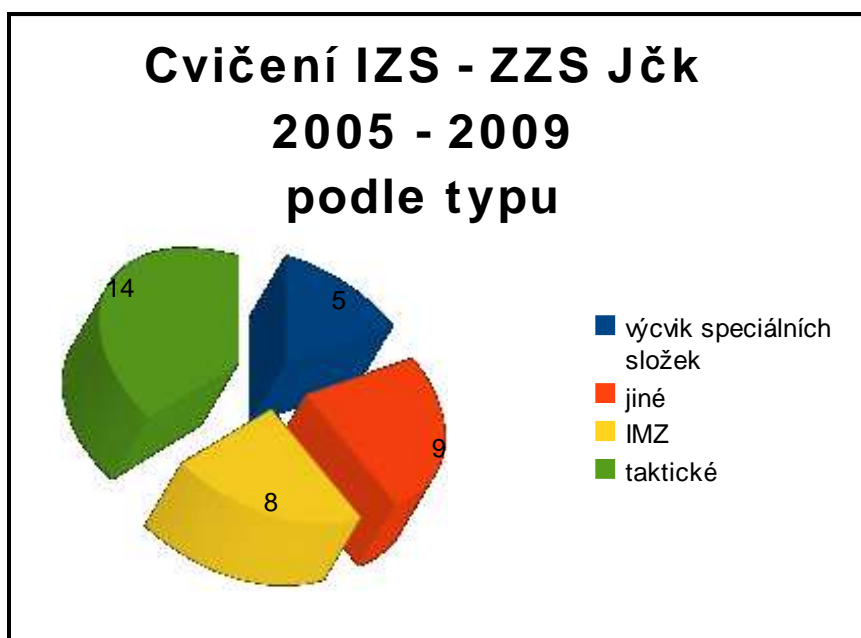
¹ schéma dekontaminace viz přílohy

infekční oddělení Spádové krajské nemocnice či specializované infekční oddělení Fakultní Nemocnice Na Bulovce v Praze.

V oblasti cvičení:

- 1) Jaká cvičení IZS za posledních 5 let proběhla?

V posledních letech proběhla řada cvičení IZS a ZZS.

Graf 1: Cvičení IZS-ZZS v letech 2005 - 2009 podle typu (*vlastní výzkum*)

jiné: součinnostní - s HZS, prověřovací štábní, ukázka

IMZ: instrukčně metodické zaměření - obsahuje soutěže jichž se ZZS účastnila

2) Bylo některé z nich zaměřené přímo na problematiku CBRN terorismu?

Graf 2: Cvičení IZS-ZZS v letech 2005 - 2009 podle zaměření (*vlastní výzkum*)

DN: dopravní nehoda (prostředky hromadné dopravy osob - autobus, vlak, osobní vozidlo)

NL: nebezpečné látky (zejména amoniak a plyn, radiace)

B-agens: ve smyslu VNN

HN: hromadné neštěstí (nehoda autobusu)

jiné: soutěž, nácvik evakuace, transportu a testování transportních pomůcek či asistence ZZS při cvičení

Opět platí, že jedno cvičení mohlo mít i více než jedno zaměření.

3) Měla některá z nich alespoň blízko k tématice CBRN terorismu?

Ano. Několik cvičení se zabývalo náměty, které jsou zaměřením příbuzné událostem CBRN terorismu. Zejména se jedná o 2 konkrétní cvičení:

- taktické cvičení „**Výjezdní skupiny pro VNN 2006**“
- „**Cvičení výjezdní skupiny pro VNN 2007**“ v rámci taktického cvičení IZS Jihočeského kraje

Dále by mohla být uvedena některá další blížká cvičení:

- provedená cvičení na únik NL
- terorismus (nikoliv však CBRN terorismus)
- DN a HN

4) Jakou roli ve vybraných cvičeních sehrála ZZS Jčk?

Pro odpověď na tuto klíčovou otázku je nutné vyjít ze záznamů o cvičeních. K dispozici jsou v omezené formě podrobnější záznamy zejména pro první dvě zmíněná cvičení. Na roli ZZS v dalších cvičeních lze usuzovat ze stručného přehledu cvičení.

5) Byli ve cvičeních zahrnuti určené povinnosti, úkoly - aspekty?

Ano, ale pouze v rozsahu možností cvičení daných jejich charakterem.

6) Jaký je plán dalších cvičení?

Na rok 2010 je naplánováno několik cvičení IZS - ZZS Jčk.

5. DISKUZE

Během zkoumání situace v oblasti krizového plánování a přípravy ZZS Jčk pomocí rozboru výchozích dokumentů, zpráv a záznamů o cvičeních této složky bylo zjištěno v definovaných oblastech několik faktů.

1) ZZS Jčk vychází (nebo spíše by vycházela) ve zcela unikátních situacích jakými jsou MU vzniklé po útoku teroristů, umocněné navíc použitím zákeřných ZHN nebo silných plastických trhavin, z dokumentů, které nejsou přizpůsobeny pro tyto situace a nepostihují tak jejich důležité aspekty. Tyto aspekty jsou dány základními rysy terorismu, taktikou teroristů a účinky ZHN. Jinak řečeno: Postup při MU souvisejících s různými jednotlivými formami CBRN terorismu neřeší například dokumenty typu: „*Postup pracovníků ZZS Jčk v případě MU související s úmyslným a rozsáhlým použitím B-agens proti civilnímu obyvatelstvu*“ či obdobně pro CHOL, radiologické materiály (...). Nezbyvá než se spokojit s aplikací postupů obecnějšího charakteru z jiných výchozích dokumentů krizové připravenosti, které řeší situace charakterem alespoň v některých aspektech blízké MU CBRN terorismu.

A zdá se, ačkoliv jiné práce na toto či podobné téma naznačují spíše opak, že ani celková dokumentace IZS (KSTČ) není na maximální možné úrovni, co se kontextu terorismu týče. Věnuje se terorismu spíše okrajově a nepřímou a klade důraz na MU „obvyklejšího“ charakteru - výskyt velkého počtu raněných, sebevraždy, dopravní nehody na dálnici či v letecké dopravě, zajištění veřejného pořádku - a i ty události, jež terorismus (CBRN) připomínají nebo s ním přímo souvisejí rozpracovává spíše ve stylu evokujícím obvyklejší typy MU. Toto zřejmě souvisí s tím jak příslušné orgány zajištění bezpečnosti a připravenosti vnímají hrozbu potenciálních útoků.

Například v KSTČ 05 samotný charakter MU na níž se tento katalogový soubor typové činnosti vztahuje - nález podezřelého předmětu s podezřením na přítomnost B-agens nebo toxinů - nekoresponduje s MU CBRN terorismu. V samotném úvodu dokumentu se sice hovoří o „původcích útoku“, i charakteristika onoho „podezřelého

předmětu“ jasně odkazuje na bioteroristické pokusy a útoky z minulosti¹, nicméně v další části je napsáno, že: „Tato typová činnost IZS se nevztahuje mimo jiné na případ, kdy je B-agens nepozorovaně vypuštěna.“, což je dle mého názoru jedním ze základních charakteristických rysů teroristického útoku. KSTČ 05 neodpovídá „MU bioterorismu“ ani vnímáním rozsahu události, což se projevuje například doporučeným vyhlášeným stupněm poplachu 1 - 2. Na teroristický útok by se spíše hodili stupně vyšší, tedy 3 - 4 (respektive 3 až zvláštní čtvrtý stupeň) . Na druhou stranu je ale možné namítnout, že co se konkrétně toxinů a zejména B-agens týče, projevy útoku by se vzhledem k různým podmínkám a inkubačním dobám neprojevili bezprostředně po útoku a tak by řešení takto vzniklé MU bylo spíše v režii pandemických plánů. Obdobně je tomu i například u KSTČ 03 zabývající se výbušným systémem, který ani neobsahuje speciální list pro ZZS.

Je tedy patrné, že navzdory silným teoretickým úvahám o riziku terorismu v ČR a snaze vládních struktur tento problém (možná do určité míry umělý a přeceňovaný) pokrýt, nemá tento jev na poli krizové připravenosti dosud své jasné místo. Základní otázkou je, zda li je to dobře či špatně. Respektive, zdali to co je dnes k dispozici, není dost.

2) Z traumatologického plánu ZZS Jčk by bylo možné v případě MU CBRN terorismu vycházet z více či méně obecných postupů a doporučení uvedených v jednotlivých oblastech (druhy událostí) obsažených v odborné části: události úrazového a toxického charakteru, výskyt radiace a VNN. V případě opravdu rozsáhlého, brutálního zdařeného útoku by však museli být doplněny velkou mírou improvizace, intuice a umění ze strany zasahujících záchranářů a velitelů jednotlivých úseků. Zejména to platí pro případy radiačních událostí.

3) Dokumenty dávají ZZS Jčk v oblasti činností a postupů v podstatě pouze obecný nástin činnosti, z něž vyplývají některé důležité aspekty činností a postupů, jež tvoří určitý ilustrativní rámec pro náplň a zaměření cvičení. Jsou to:

¹ Známé poštovní antraxové zásilky jež byli v poslední dekádě „moderní“ zejména v USA apod.

- aspekt součinnosti složek IZS, ZZNP - zejména urgentních příjmů při hromadném příjmu postižených (navíc v případě superterorismu i „nestandardně“ postižených) a OOVZ
- aspekt komunikace a koordinace VS se ZOS, OPIS IZS
- aspekt poskytování odborné PNP v nestandardních podmínkách MU
- aspekt rozhodování vedoucího příslušného úseku - složky (členění místa MU - shromaždiště, rozsah péče, cíl transportu aj.)
- aspekt třídění raněných a postižených a priority a způsoby transportu
- aspekt používání OOP a dalších pomůcek (např. biovaky)
- aspekt součinnosti se složkami jiným správních celků

4) Byly zpracovány práce a výzkumy, které mají blízko k danému tématu. Z výsledků těchto prací vyplývá, že pracovníci ZZS a dalších složek (zejména HZS) mají určité teoretické znalosti o některých CHOL a B-agens a obsahu traumatologického plánu. Tyto práce ale také poukazují na již omezené schopnosti (a také možnost) použít (či procvičit) tyto znalosti event. dovednosti v praxi, což v podstatě naznačují i výsledky této práce.

Pro oblast cvičení jsou dostupné záznamy z let 2009 - 2005. Z grafu vyplývá, že celkem proběhlo 36 cvičení. Ve skutečnosti jich bylo pouze 33. Některá z nich byla totiž kombinovaná. To v praxi znamená, že např. při taktickém cvičení byly procvičovány i speciální složky ZZS. Proto jsou některá cvičení započítána do grafu dvakrát. Speciální složky ZZS Jčk představují Biohazard tým jako speciální výjezdová skupina pro VNN a lezecké družstvo ZZS. Z grafu je patrné, že taktická cvičení a cvičení pro výcvik speciálních složek výrazně nepřevyšují počet jiných druhů cvičení a cvičení IMZ (což jsou především mezinárodní záchranářské soutěže). Nelze tedy říci, že ZZS výrazně upřednostňuje určité druhy cvičení.

Z grafu 2 je zřejmé, že ze všech 33 cvičení jež proběhla v Jihočeském kraji a na nichž se ZZS účastnila nebylo ani jedno zaměřené přímo na problematiku CBRN terorismu. (Na terorismus obecně pak jenom jedno.) Dále lze učinit závěr, že ZZS Jčk se nejvíce zaměřuje na obecný aspekt součinnosti složek IZS a porovnávání znalostí a

schopností pracovníků ZZS na mezinárodní úrovni. Myslím si, že součinnost složek IZS je jistě klíčová. V případě výše nastíněného útoku ZHN by vyžadovala kvalitativní odlišnost od součinnosti při „standardní MU“, vzhledem k dramatickosti, náročnosti a nebezpečnosti situace. Raněných a těžce postižených by bylo více. Jejich reakce na útok, šok a zaskočení obětí i záchranářů, charakter zranění (kombinovaná zranění způsobená např. špinavými bombami či sekundárními vlivy působení škodlivých prvků), prudká dynamika vývoje události a náročnost na organizaci péče (dekontaminace), třídění, transportu a celé záchranné práce, vysoké riziko pro záchranáře... Toto vše a jistě nejen to odlišuje MU CBRN terorismu od standardní MU. Na tyto aspekty však není ve cvičeních kladen zřetel. (A stejně tak v dokumentaci.) Nabízí se otázka, zda-li je to ale nutné a je-li vůbec možné tyto aspekty nějakým způsobem do cvičení, plánování a vzdělávání zahrnout. Co se součinnosti prvosledových jednotek a dalších zasahujících jednotek se ZZNP týče, tato nebyla na taktické úrovni prověřována téměř vůbec (celkem 2 cvičení na DN a současně HN), přitom je při zvládnutí situace klíčová. Urgentní příjmy a SSZP jsou nedílnou součástí systému ustanoveného ke zvládnutí MU a HN.

Byla tedy provedena některá cvičení, jež měla tématicky či obsahově blízko k CBRN terorismu. Tato cvičení byla zaměřena na výskyt nebezpečných infekčních onemocnění. V prvním případě se jednalo o výskyt onemocnění v ordinaci praktického lékaře. V případě druhém o výskyt onemocnění v letadle na přistávací ploše. Z toho vyplývá i nutnost užití speciálních OOP a speciálních izolačních prostředků a nutnost součinnosti s OOVZ a SSZP pro VNN. Zde vidím paralelu s CBRN terorismem. Nicméně těžko lze srovnávat situaci ojedinělého výskytu VNN a masivního a úspěšného rozšíření B-agens a toxinů. Nicméně v těchto cvičeních sehrála ZZS Jčk nejvýznamnější úlohu vůbec. V obou případech byla nasazena plně vybavená výjezdní skupina pro VNN a byla zahrnuta i koordinace se specializovaným oddělením příslušného spádového ZZNP jako SSZP. Cvičení na únik nebezpečných látek spojený v některých případech s výbuchem a požárem se týkala hlavně úniku čpavku, plynu a radiace. Z pohledu ZZS Jčk šlo o procvičení ošetření a transportu intoxikovaných event. dekontaminovaných osob (1 cvičení zahrnovalo aspekt dekontaminace). Z dostupných zdrojů není ovšem

jasné za jakých podmínek probíhala souhra mezi zdravotní a záchranářskou (hasičskou) složkou, dekontaminace a zajištění zdravotní péče o postižené, jež musí být v případě MU za použití chemických zbraní teroristy perfektní.

V posledních letech jediné cvičení na únik radiace „Zóna 2009“ v jaderné elektrárně Temelín (JE Temelín) by se mohlo zdát v souvislosti s přípravou na CBRN terorismus významné. Už fakt, že je zahrnuto pod tematikou nebezpečných látek je ale zarážející. Ani pozice ZZS Jčk v tomto cvičení nebyla významná ale spíše epizodní. ZZS řešila „pouze“ sekundární havárii dopravního prostředku. Nejednalo se tedy o nácvik na výskyt radiace a ozáření jako takový natož pak o nácvik ošetření, třídění a transportu ozářených a přístupu k takto postiženým vůbec, jež vyžaduje určitá specifika. Nejsou dostupné ani práce, které by se zabývaly znalostí aspektů radiace a těchto postižení u pracovníků ZZS. V případě cvičení „Škola 2008“ zaměřeném na terorismus šlo o to, že terorista zadržoval rukojmí a vyhrožoval použitím výbušného zařízení. U tohoto cvičení bylo obecným cílem pouze procvičení součinnosti se složkami IZS. Lze předpokládat, že zde mohli být postihnuty některé psychologické aspekty MU typu teroristického útoku, nicméně opět se nejedná o nácvik na CBRN terorismus. Při cvičení zvládnutí DN a HN bylo cílem prověření systému třídění raněných, prověření metody identifikační karty a součinnost posádek ZZS s personálem ZZNP - urgentním příjmem - při hromadném příjmu raněných.

Některé důležité aspekty jež vyplývají z dokumentace byly tedy ve cvičeních obsaženy: Aspekt komunikace VS se ZOS potažmo OPIS IZS je procvičován téměř v každém cvičení. Další aspekty (poskytování PNP v nestandardních podmínkách, třídění raněných, jejich transport, součinnost se ZZNP při hromadném příjmu zraněných a užívání OOP a izolačních prostředků) byli více či méně v různých cvičeních obsaženy (ovšem s absolutním důrazem na B-agens, respektive na VNN). Aspekt poskytování PNP v nestandardních podmínkách se objevil např. u cvičení na HN, DN či únik NL. Podobně tak aspekt třídění a používání identifikačních karet, jež byl obsažen zejména u dopravních nehod prostředků hromadné dopravy osob. ZZS Jčk se ve dvou cvičeních zaměřila i na používání OOP a speciálních izolačních prostředků pro převoz potenciálně infekčních osob při podezření na výskyt VNN, kterými disponuje.

Co se dalšího plánu cvičení týče, důležitým bude např. cvičení „Zóna 2010“ na únik radiace v JE Temelín. Po tomto cvičení by dle UKŘ ZZS Jčk mělo být v TP upřesněno, jak konkrétně mají VS ZZS Jčk postupovat a navazovat na vnitřní havarijní plán JE Temelín.. ZZS Jčk ani HZS Jčk neplánují zatím žádné nové cvičení v oblasti CBRN terorismu.

6. ZÁVĚR

Ze získaných poznatků lze učinit závěr o stavu připravenosti Zdravotnické záchranné služby Jihočeského kraje. Tato složka se připravuje na různé mimořádné události a hromadná neštěstí. Při této přípravě klade důraz na součinnost základních složek Integrovaného záchranného systému v rámci kraje a vychází z dokumentů vhodných zejména pro „standardní“ mimořádné události. Do této kategorie ovšem nespádají teroristické útoky s použitím chemických otravných látek, B-agens a jaderných zbraní či jejich komponent. Cvičení jež podstupuje Zdravotnická záchranná služba Jihočeského kraje jsou podobně jako výchozí dokumentace zaměřena převážně na „běžnější“ MU. Nebo jinak řečeno: V rozvrhu cvičení je nedostatek takových, která by obsahem a zaměřením dobře a výstižně postihla situace MU CBRN terorismu, ikdyž některá se tomuto blíží, a umožnila tak pracovníkům záchranných složek uplatnit své znalosti a rozvíjet profesní schopnosti a přehled.

Lze vyslovit předpoklad, že Zdravotnická záchranná služba je dobře připravena na zvládnutí MU a HN způsobeného běžnými prostředky a na výskyt ojedinělých VNN. Toto však již nelze s jistotou prohlásit pro rozsáhlé a neobvyklé MU spojené se zdařeným a masivním teroristickým útokem prostředky obsahujícími komponenty ZHN nebo samotnými ZHN. Z toho vyplývá, že původní „pracovní“ předpoklad, že Zdravotnická záchranná služba Jihočeského kraje je schopna zvládnout situaci vzniklou po útoků CBRN prostředky, nelze s jistotou potvrdit. V této oblasti je nutné provádět další šetření a analýzy. Rozpracovat podrobné krizové plány pro situace CBRN terorismu a provádět přísně a důsledně organizovaná cvičení zaměřená například na spolupráci v místě takové MU, na součinnost jednotek mezi bezpečnou a nebezpečnou zónou při velkém počtu raněných, kteří vyžadují dekontaminaci a transport do SSZP, na plynulost celé akce, bezpečnost záchranářů a součinnost se záchrannými složkami jiných celků a ZZNP. Dále je třeba si uvědomit, že v případě opravdu rozsáhlých útoků tak devastujícími prostředky jakými dovedou ZHN být, je velmi možné, že v prvních chvílích nebudou stačit prvosledové složky personálně a materiálně zabezpečit zónu a potřebné postupy. Proto může dojít k potřebě překročení kompetencí, prolínání

bezpečné a nebezpečné zóny. Některé teoretické poznatky či přístupy již naznačují možnost modifikace kompetencí ZZS při masivní MU charakteru CBRN terorismu tímto směrem. ZZS ovšem nemá ani prostředky, ani znalosti a zejména ani legislativní podporu v této oblasti a tím pádem ani chuť k něčemu takovému.

Myslím si, že základní cíle této práce byli naplněny. Byl bych vděčný, kdyby přinesla užitek a byla použita například jako jeden z výchozích či doplňkových bodů pro další výzkum a práci v oblasti krizového plánování a připravenosti na MU vzniklé v důsledku použití ZHN teroristy, či pouze jako zdroj teoretických informací.

7. KLÍČOVÁ SLOVA

TERORISMUS

ZBRANĚ HROMADNÉHO NIČENÍ

CHEMICKÉ ZBRANĚ

BIOLOGICKÉ ZBRANĚ

KRIZOVÁ PŘIPRAVENOST

KRIZOVÉ PLÁNOVÁNÍ

8. PRAMENY

1. BYDŽOVSKÝ J., *Akutní stavy v kontextu*, Triton, Praha, 2008, 423 s., ISBN 978-80-7254-815-6
2. CORTE Ibañez Luis de la, *Logika terorismu*, Academia 2009, Praha, 321 s., ISBN 978-80-200-1724-6
3. EICHLER J., *Terorismus a války na počátku 21. století*, Karolinum 2007, Praha, 343 s, 978-80-246-1317-8
4. HLAVÁČKOVÁ D., et al., *Krizová připravenost zdravotnictví*, NCONZO (Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů), Brno, 2007, 198 s., ISBN 978-80-7013-452-8
5. MATOUŠEK J., BENDÍK M., LINHART P., *CBRN, Biologické zbraně*, Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2007, Ostrava, 184 s., ISBN 978-80-7385-003-6
6. MATOUŠEK J., LINHART P., *CBRN, Chemické zbraně*, Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2005, Ostrava, 149 s., ISBN 80-86634-71-X
7. MATOUŠEK J., ÖSTERREICHER J., LINGHART P., *CBRN, Jaderné zbraně a radiologické materiály*, Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2007, Ostrava, 216 s., ISBN 978-80-7385-029-6
8. PETRÁČKOVÁ V., KRAUS J. a kol., *Akademický slovník cizích slov*, AVČR, Academia Praha 1997, 834 s., ISBN 80-200-0607-9

9. PRYMULA R. a kol., *Biologický a chemický terorismus, Informace pro každého*, Grada, 2002, Praha, 148 s., ISBN 80-247-0288-6
10. ŠTĚTINA J., et al., *Medicína katastrof a hromadných neštěstí*, Grada, 2000, Praha, 436 s., ISBN 80-7169-688-9

Internetové zdroje:

1. BRZYBOHATÝ M., *Současný terorismus* [online], http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2002_2/46.htm, únor, 2002
2. KASSA J., BAJGAR J., KUČA K., Fakulta vojenského zdravotnictví UO, Hradec Králové, *Antidota proti bojovým chemickým látkám* [online], http://www.zsa.cz/Katastrofy2007/6_3.pdf, 2007
3. Katalogový soubor typové činnosti IZS při společném zásahu 01 - Uskutečněné a ověřené použití radiologické zbraně, GŘ HZS ČR, [online], <http://www.hzscr.cz/clanek/dokumentace-izs-587832.aspx>, 2004
4. Katalogový soubor typové činnosti IZS při společném zásahu 03 - Oznámení o uložení nebo nálezu výbušného předmětu, GŘ PČR, [online], <http://www.hzscr.cz/clanek/dokumentace-izs-587832.aspx>, 2006
5. Katalogový soubor typové činnosti IZS při společném zásahu 05 - Nález předmětu s podezřením na přítomnost B-agens nebo toxinů, GŘ HZS ČR, [online], <http://www.hzscr.cz/clanek/dokumentace-izs-587832.aspx>, 2006
6. Katalogový soubor typové činnosti IZS při společném zásahu 09 - Mimořádná událost s velkým počtem raněných a obětí, GŘ HZS ČR, [online], <http://www.hzscr.cz/clanek/dokumentace-izs-587832.aspx>, 2008

7. NAVRÁTIL L., et al., *Základy medicíny katastrof* [online], <http://zsf.sirdik.org/>
8. *Národní akční plán boje proti terorismu (NAPBPT)* - aktualizované znění pro léta 2007-2009, MVČR, odbor Bezpečnostní politiky, [online]
http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2008/nap_2007_cze.pdf
9. UNOG, *BTWC*, [online]
[http://www.unog.ch/80256EE600585943/\(httpPages\)/04FBBDD6315AC720C1257180004B1B2F?OpenDocument](http://www.unog.ch/80256EE600585943/(httpPages)/04FBBDD6315AC720C1257180004B1B2F?OpenDocument)
10. Výroční zprávy Zdravotnické záchranné služby Jihočeského kraje z let 2005 - 2009, [online], <http://www.zzsck.cz/>
11. *Zpráva o stavu zajištění bezpečnosti České Republiky*, Bezpečnostní rada státu, 2006, Praha, ISBN 80-86734-91-9
12. *Zpráva o zahraniční politice ČR za období od ledna 2007 do prosince 2007*, kapitola 7.: ČR v boji proti mezinárodnímu terorismu, MZV ČR, [online], http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/zprava2007.html

9. PŘÍLOHY

Zkratky:

BTCW	<i>The Biological and Toxin Weapons Convention (Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Biological and Toxin Weapons and on their Destruction)</i> Úmluva o biologických a toxinových zbraních
BBC	brombenzilkaynid, záložní bojová látka
BRS	bezpečnostní rada státu
BZ	Chinuklidin-3-yl-difenylacetát, psychicky zneschopňující OL
CBRN	<i>Chemical, biological, radiological, nuclear weapons</i> Chemické, biologické, radiologické, nukleární zbraně
CN	chloracetofenon, záložní bojová látka, užití u policie
CR	Dibenz-1,4-oxazepin, současná bojová látka
CS	2-chlorbenzilidenmalondinitril, současná bojová látka, taktéž užití u policie
CWC	<i>-Chemical Weapons Convention (Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on their Destruction)</i> , Úmluva o úplném a všeobecném zákazu CHZ
DA CLARK I	Difenylochlararzin, záložní bojová látka
DA CLARK II	Difenylykvanarzin, záložní bojová látka
DM Adamisit	Difenylaminchlorarzin, současná bojová látka
DS	dýchací systém
ETA	<i>Euskadi ta Askatasuna</i> , Baskicko a svoboda
EU	Evropská Unie
FPLP	Lidová fronta pro osvobození Palestiny, teroristická organizace
GA	Tabun

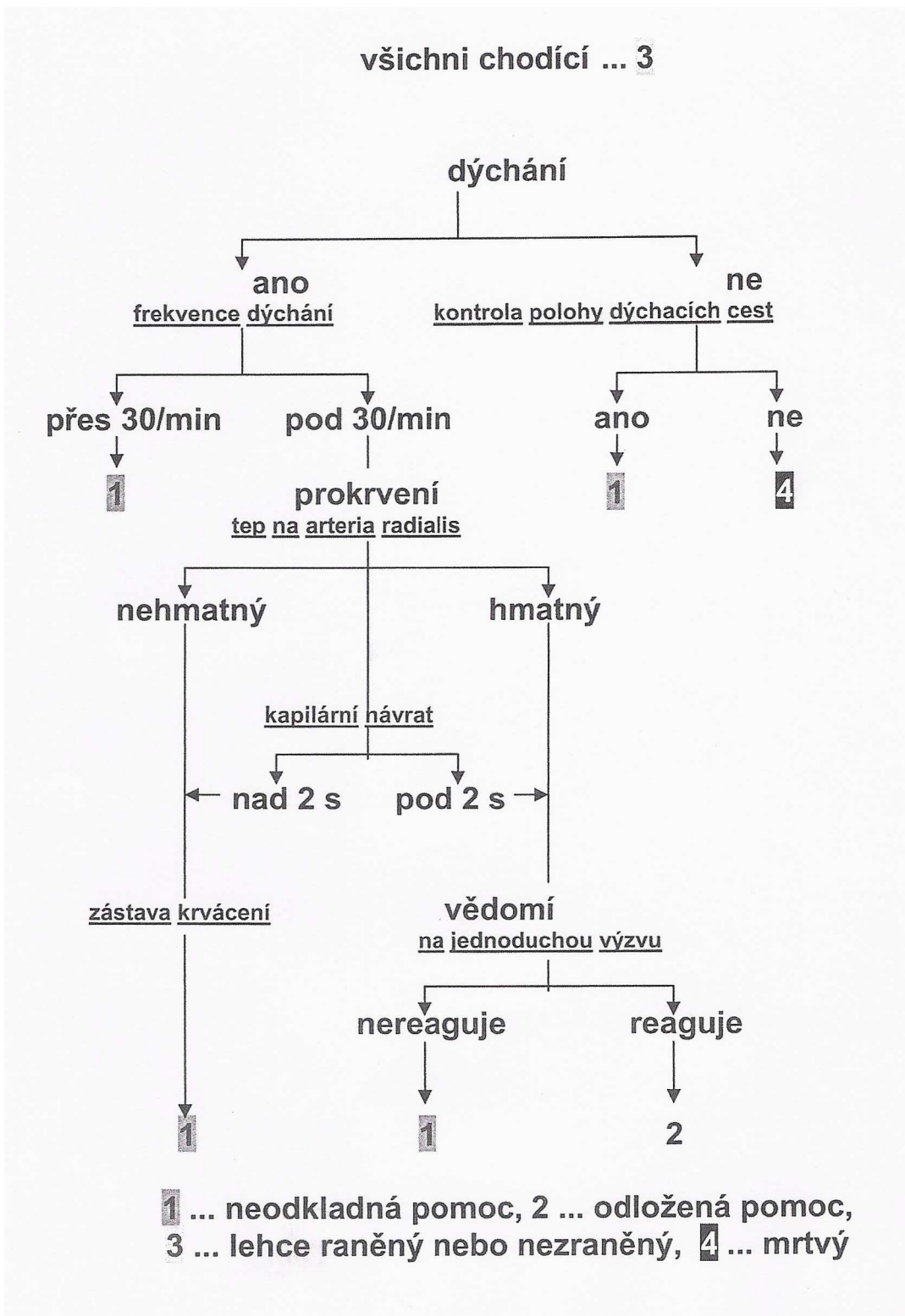
GB	Sarin, nejtěkavější NPL, použit v Iránsko-Iránské válce v 80.letech a při teroristických útocích v Japonsku, zastoupen ve většině zbrojních arzenálů CHZ
GD	Soman
HCN	kyanovodík
HP	havarijní plán
HZS	hasičský záchranný sbor
CHZ	chemické zbraně
IRA	<i>Irish Republican Army</i> , Irská Republikánská Armáda, teroristická organizace působící na území severního Irska
NAPBPT	Národní akční plán boje proti terorismu
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organisation</i> , Severoatlantická aliance
LSD	kyselina d-lysergová
LZS	letecká záchranná služba
OKŘ	orgán krizového řízení
OOP	osobní ochranné pomůcky
OSN	Organizace Spojených Národů, <i>UN - United Nations</i> či <i>UNO - United Nations Organization</i>
PČR	policie ČR
PLO	<i>Palestine Liberation Organisation</i> , OOP, Organizace pro osvobození Palestiny, teroristická organizace
SSZP	střediska specializované zdravotní péče
SZP	střední zdravotnický pracovník
TIS	toxikologické informační středisko
UNOG	<i>The United Nations Office at Geneva</i> , Úřad OSN v Ženevě
VF	vitální (základní životní) funkce: dýchání, vědomí, srdeční činnost
VNN	vysoce nebezpečné nákazy
VS	výjezdní skupina
VVN	vysoce virulentní nákazy
VX	zástupce NPL s velmi vysokou perkutánní toxicitou

ZHN	Zbraně hromadného ničení, <i>WMD - Weapons of mass destruction</i>
ZOS	zdravotnické operační středisko
ZZNP	zdravotnické zařízení následné péče
ZZS	Zdravotnická záchranná služba

Poznámky

1. Například teroristické útoky provedené v Japonsku v letech 1994 a 1995 sektou *Óm Šinrikjó*. Příslušníci si sami vyrobily toxický sarin (Ve velmi důmyslném a na vysoké úrovni vybaveném komplexu.) a relativně primitivními způsoby jej opakovaně rozptýlili v ulicích města Macumoto a o rok později v Tokijském metru. Výsledkem bylo přes 5000 zasažených a 12 mrtvých. V roce 1984 došlo v Indickém Bhópálu k hroživé chemické havárii, kdy během zhruba 45 minut uniklo až 30 tun metylizokyanátu. Výsledkem bylo 150 000 intoxikovaných, 50 000 - 60 000 těžce postižených a 2500 mrtvých.
2. Např. extremistická hnutí jako: *Óm Šinrikjó*; Lokální útok sekty Bhagwan Shree Rajneesh v USA (Oregon, 1985) pomocí bakterie *Salmonella typhimurium* kontaminovali potraviny v salátovém baru. Infikováno přes 700 osob. Minnesota Patriots - plánovaný útok pomocí *ricinu*.

START = *simple triage and rapid therapy* / snadné třídění a rychlá terapie
(Hlaváčková)

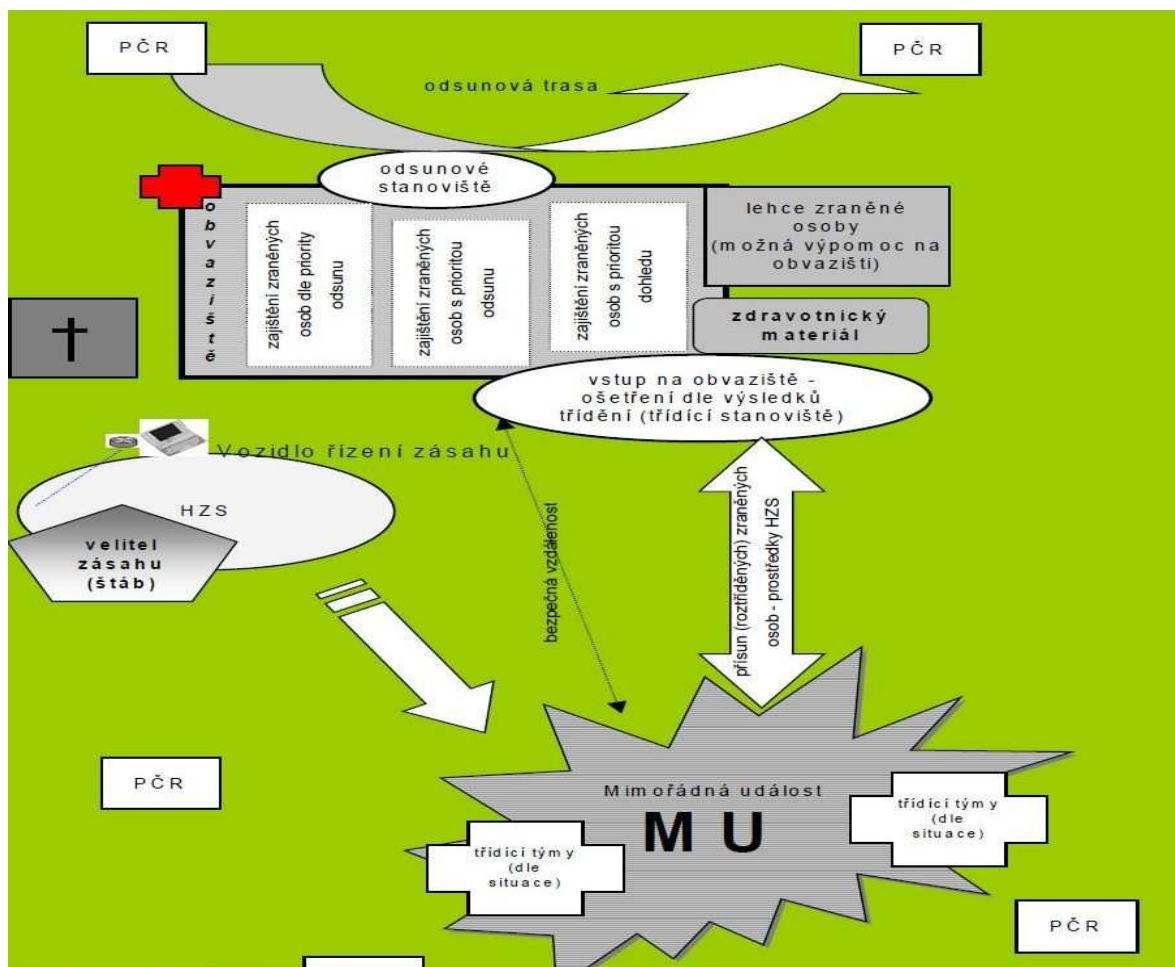

Principy systému START:¹

- priorita odsunu se označuje P1-P3 (P1 Hold pro *infaustně* - beznadějně, špatná prognóza - zraněné), P1 červená, P2 žlutá, P3 zelená, P1 Hold modrá, mrtví - černá,
- tomu odpovídá priorita léčby: T1 - neodkladná pomoc = definitivní ošetření do 2 hodin), T2 - odkladná pomoc = do 2-4 hod., T3 - odložená pomoc - nad 4 hod., T4=P1 Hold = odsun v posledním pořadí
- Osoba jež nezačne spontánně dýchat po záklonu hlavy se považuje za mrtvou. Nezranění nepatří do skupiny P3. Třídění je nutné opakovat na každém stupni poskytované zdravotnické pomoci.

¹ převzato z: Bydžovský, *Akutní stavy v kontextu*

Členění místa MU z pohledu ZZS (TP ZZS JČK)

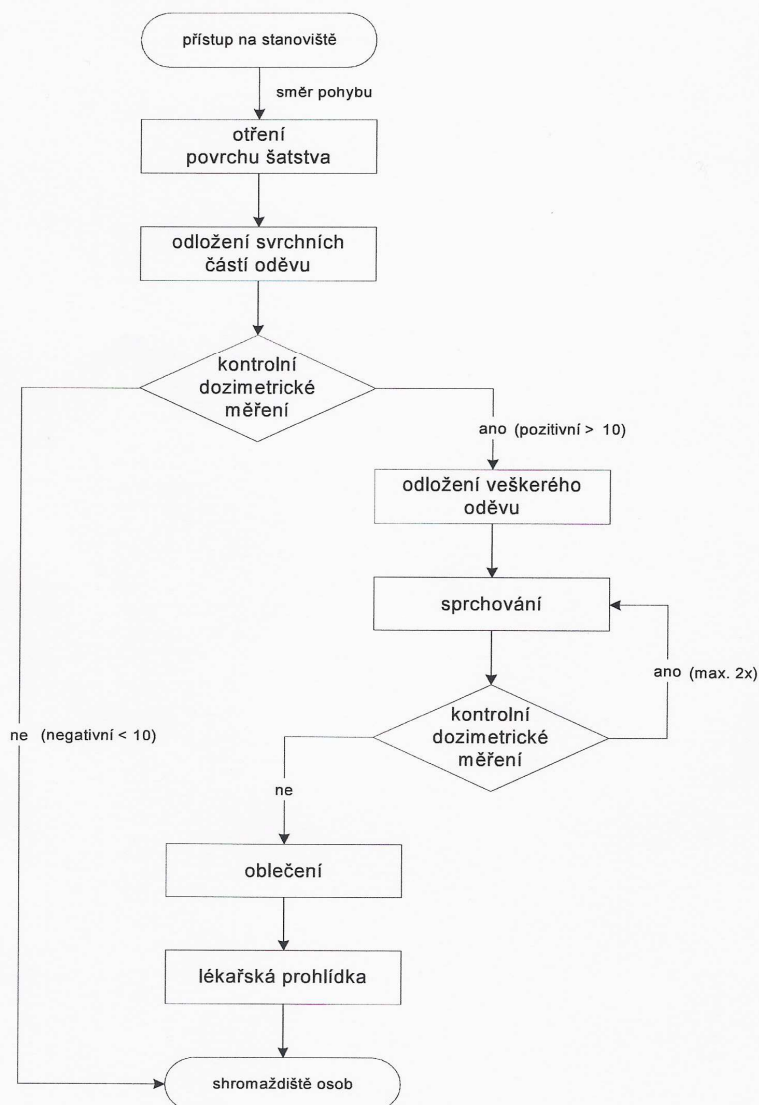
Klasifikace CHOL HAZMAT (*Hazardous Materials*), Na oranžové informační tabulce uvedena v horní části. Je li číslo zdvojené, znamená to i zvýšené nebezpečí. (Hlaváčková)

UN	Třída	Typ látky
1	1.1 – 1.5	Explozíva Nebezpečí masové exploze Velmi senzitivní látky
2	2.1	Hořlavé plyny Nehořlavé netoxické plyny Toxické plyny
3		Hořlavé kapaliny
4	4.1	Hořlavé pevné látky
	4.2	Spontánní zážeh a vzplanutí
	4.3	Látky nebezpečné ve vlhkém stavu
5	5.1	Oxidanty jiné než organické peroxidy
	5.2	Organické peroxidy
6	6.1	Jedovaté (toxické) látky
	6.2	(Infekční látky)
7		(Radioaktivní látky)
8		Korozivní materiály
9		Jiné nebezpečné látky

Dekontaminace ozářených osob (převzato z KSTČIZS 01)

	Uskutečněné a ověřené použití radiologické zbraně	Příloha č. 2 společného listu složek IZS
STČ-01/IZS		Strana 2/2
Zpracovatel listu	Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky	

ALGORITMUS provádění dekontaminace osob na dekontaminačním stanovišti

S